

Brussel, 29 november 2017
(OR. en)

15096/17

**Interinstitutioneel dossier:
2015/0278 (COD)**

**SOC 771
MI 889
ANTIDISCRIM 60
AUDIO 132
CODEC 1943**

NOTA

---

van:	het Comité van permanente vertegenwoordigers (1e deel)
aan:	de Raad
nr. vorig doc.:	14363/17
Nr. Comdoc.:	14799/15 + ADD 1 - ADD 3 - COM(2015) 615 final
Betreft:	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inzake de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten - Algemene oriëntatie

---

I. INLEIDING

In december 2015 heeft de Commissie het voorstel voor een Europese toegankelijkheidswet (ETW) uitgebracht, dat, indien het wordt aangenomen, diverse producten en diensten in de Europese Unie toegankelijker zal maken voor personen met een handicap.

Het ETW-voorstel werd in de interinstitutionele verklaring over de wetgevingsprioriteiten van de EU ook aangemerkt als een van de dossiers waarvoor het Europees Parlement, de Raad en de Europese Commissie snelle vooruitgang op wetgevingsgebied zouden moeten boeken en zo mogelijk de werkzaamheden zouden moeten afronden vóór het einde van 2017. De delegaties spraken hun steun uit voor het voorstel op zowel technisch als politiek niveau.

Het Europees Parlement heeft op 14 september zijn onderhandelingsmandaat voor de eerste lezing aangenomen¹.

Het Europees Economisch en Sociaal Comité heeft op 25 mei 2016 zijn advies aangenomen.

II. STAND VAN ZAKEN

De tekst is herschikt en herschreven, op basis van de besprekingen tijdens het Estse voorzitterschap en voortbouwend op de werkzaamheden tijdens de vorige voorzitterschappen. De vorderingen tijdens de afgelopen periode zijn grotendeels toe te schrijven aan de waardevolle inbreng van de delegaties en hun actieve deelname aan de afronding van de technische werkzaamheden.

Het toepassingsgebied van de ETW in de huidige redactie is aanvaard door de meerderheid van de lidstaten. De kwestie van mogelijke overlappingsen met bestaande EU-wetgeving is eveneens opgelost. Voorts is bijlage I aanzienlijk herschreven en is een nieuwe bijlage VI toegevoegd ter verduidelijking van de toegankelijkheidsvoorschriften in het licht van de wijzigingen van artikel 12 betreffende fundamentele wijziging en onevenredige last.

Het voorzitterschap heeft in zijn tekst gestreefd naar een evenwicht tussen de volgende elementen:

- zo nauw mogelijk aansluiten bij het *nieuwe wetgevingskader (NWK) voor producten*, zodat zowel de marktdeelnemers die zich met producten bezighouden als de markttoezichtautoriteiten de NWK-aanpak kunnen volgen;
- wat betreft *diensten*, heeft het voorzitterschap het voorstel van de Commissie gevolgd dat is "geïnspireerd" door het NWK, maar een zekere mate van flexibiliteit biedt voor de organisatie van het markttoezichtstelsel voor diensten;

---

¹ De rapporteur voor de hoofdcommissie (IMCO) is Morten LØKKEGAARD (DK/ALDE). De rapporteur voor de Commissie werkgelegenheid en sociale zaken (EMPL) is Adám KÓSA (HU/EPP).

- de *toegankelijkheidsvoorschriften* voor producten en diensten worden gehandhaafd op *functioneel niveau* (bijlage I). Er wordt een nieuwe bijlage Ia toegevoegd die duidelijke voorbeelden geeft van de wijze waarop kan worden voldaan aan de toegankelijkheidsvoorschriften van bijlage I, of van wat het beoogde resultaat zou kunnen zijn;
- artikel 12 betreffende *fundamentele wijziging en onevenredige last* is gewijzigd overeenkomstig de wensen van de delegaties, teneinde de procedure te verduidelijken en te zorgen voor duidelijke sturing voor marktdeelnemers en markttoezichtautoriteiten. Aan de tekst is een nieuwe bijlage IV toegevoegd met ijkpunten voor de beoordeling van de onevenredige last;
- *micro-ondernemingen die diensten verrichten*, vaak nieuwe ondernemingen met een gebrek aan middelen, zijn volledig vrijgesteld van de voorschriften van de ETW;
- de tekst is herschikt ter verbetering van de juridische duidelijkheid (bijvoorbeeld door het scheiden van de delen van de richtlijn die betrekking hebben op producten, diensten of beide).

Het Comité van permanente vertegenwoordigers heeft de compromistekst van het voorzitterschap besproken op 24 november. In het Comité kon nog één inhoudelijke kwestie (hulpdiensten) in verband met het toepassingsgebied niet worden opgelost.

Noodhulpdiensten en noodcommunicatie werden in het Commissievoorstel opgenomen als onderdeel van elektronische communicatie². Aangezien een aantal delegaties benadrukte dat een richtlijn betreffende de interne markt op basis van artikel 114 VWEU zich niet moet bezighouden met de organisatie van noodhulpdiensten door de lidstaten, met inbegrip van het beantwoorden van en het omgaan met noodcommunicatie, concludeerde het Comité dat toegankelijkheidsvoorschriften in verband met alarmcentrales ("PSAP's" — Public Safety Answering Points) en met name het beantwoorden van oproepen naar het algemene Europees noodnummer 112 niet mogen worden opgenomen in de algemene oriëntatie van de Raad; de tekst is dienovereenkomstig gewijzigd.

Een aantal delegaties was echter van oordeel dat de toegankelijkheidsvoorschriften met betrekking tot het beantwoorden van oproepen naar het algemene Europees noodnummer 112 geharmoniseerd moeten worden in de EU en betreurde de uitsluiting ervan. Een aantal delegaties kon zich flexibel opstellen in deze kwestie.

---

² Wat betreft de toegankelijkheid van noodhulpdiensten en noodcommunicatie, zijn verscheidene elementen in kaart gebracht:

- toegankelijkheidsfuncties in *apparatuur voor gebruik door consumenten* (bijvoorbeeld in smartphones) zijn opgenomen in het toepassingsgebied van de ETW; deze zijn op zich niet omstreden;
- toegankelijkheid van *noodcommunicatie* (zoals verstrekt door aanbieders van elektronischecommunicatiediensten); is eveneens opgenomen in het toepassingsgebied van de ETW en is op zich niet omstreden;
- toegankelijkheidsvoorschriften met betrekking tot alarmcentrales ("PSAP's" — Public Safety Answering Points) teneinde te zorgen voor de koppeling tussen noodcommunicatie en noodhulpdiensten, en in het bijzonder *het beantwoorden van oproepen naar het algemene Europees noodnummer 112* (zie artikel 3, lid 3a (nieuw), en bijlage I, deel V). Dit was het omstreden gedeelte van de noodcommunicatie.

Resterende voorbehouden

In dit stadium wordt ervan uitgegaan dat alle delegaties een algemeen studievoorbehoud bij de gewijzigde tekst maken.

De Commissie maakt voorts een voorbehoud bij de vrijstelling van de toepassing van de richtlijn voor micro-ondernemingen die diensten verrichten. Zij heeft ook een voorbehoud bij het schrappen van artikel 1, lid 3, in verband met overheidsopdrachten, Europese structuur- en investeringsfondsen en de trans-Europese netwerken.

UK handhaaft een voorbehoud voor parlementaire behandeling.

III. CONCLUSIE

De Raad (Epsco) op 7 december 2017 wordt verzocht zich te beraden op de compromistekst in de bijlage bij deze nota met het oog op het bereiken van een algemene oriëntatie.

Voorstel voor een³

RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

betreffende de [...]⁴ toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten

(voor de EER relevante tekst)

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 114,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,

Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité⁵,

Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,

Overwegende hetgeen volgt:

---

³ Wijzigingen ten opzichte van de vorige versie (doc. 14363/17) zijn als volgt weergegeven: nieuwe tekst is **vetgedrukt en onderstreept** en schrappingen zijn aangeduid met [...]. Alle wijzigingen ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel zijn als volgt aangegeven: nieuwe tekst is **vetgedrukt** en schrappingen zijn aangegeven met [...].

⁴ Een deel van de titel is geschrapt omdat hij overbodig is (voorstel juristen-vertalers).

⁵ Aangenomen op 25 mei 2016. PB C [...] van [...], blz. [...].

- (1) Doel van deze richtlijn is bij te dragen aan het goed functioneren van de interne markt door wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten onderling aan te passen door het wegnemen van belemmeringen voor het vrije verkeer van bepaalde toegankelijke producten en diensten. Hierdoor **zou de beschikbaarheid** van toegankelijke producten en diensten op de interne markt toenemen.
- (2) Er is veel vraag naar toegankelijke producten en diensten, en **volgens ramingen [...]** zal het aantal burgers met een [...] handicap aanzienlijk toenemen. [...] Een omgeving waar producten en diensten beter toegankelijk zijn, draagt bij tot een inclusievere samenleving en maakt het **voor personen met een handicap** gemakkelijker om zelfstandig te blijven leven.
- (2a)(nieuw) In deze richtlijn worden personen met een handicap gedefinieerd volgens het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (VN-VRPH), waarbij de Europese Unie sinds 21 januari 2011 partij is. Volgens het VN-VRPH omvat "personen met een handicap" personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen die, in wisselwerking met diverse drempels, hen kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving. Deze richtlijn bevordert de volledige en effectieve participatie op voet van gelijkheid door te zorgen voor betere toegang tot veelgebruikte producten en diensten die door hun oorspronkelijke vormgeving of latere aanpassing tegemoet komen aan de specifieke behoeften van personen met een handicap.**
- (2b)(nieuw) Andere personen die als gevolg van andere fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen, ouderdom, of andere oorzaken in verband met het functioneren van het menselijk lichaam, ongeacht of deze permanent of tijdelijk zijn, functiebeperkingen ervaren die hen in wisselwerking met diverse drempels evenzeer kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving, zouden ook baat hebben bij deze richtlijn.**

- (3) De verschillen tussen door de lidstaten vastgestelde wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen met betrekking tot de toegankelijkheid van bepaalde producten en diensten voor [...] personen met een handicap, leiden tot belemmeringen in het vrije verkeer van dergelijke producten en diensten en verstoren de daadwerkelijke concurrentie in de interne markt. Marktdeelnemers, met name kleine en middelgrote ondernemingen/het midden- en kleinbedrijf (hierna: "kmo's"), ondervinden in het bijzonder hinder van deze belemmeringen.
- (4) De uiteenlopende nationale toegankelijkheidsvoorschriften ontmoedigen met name zelfstandigen, kmo's en micro-ondernemingen om zakelijke activiteiten buiten hun binnenlandse markt te ontplooien. De nationale of zelfs regionale of lokale toegankelijkheidsvoorschriften die de lidstaten hebben vastgesteld, verschillen momenteel zowel wat betreft toepassingsgebied als mate van gedetailleerdheid. Door de extra kosten die nodig zijn om toegankelijke producten en diensten voor elke nationale markt te ontwikkelen en in de handel te brengen, hebben deze verschillen een negatief effect op het concurrentievermogen en de groei.
- (26) De meeste banen in de Unie worden gecreëerd door kmo's en micro-ondernemingen. Zij zijn essentieel voor toekomstige groei, maar worden bij de ontwikkeling van hun producten of diensten vaak met obstakels en belemmeringen geconfronteerd, met name in een grensoverschrijdende context. Daarom moet het werk van kmo's en micro-ondernemingen worden vergemakkelijkt door de nationale bepalingen inzake toegankelijkheid te harmoniseren, met behoud van de noodzakelijke waarborgen.
- (5) Door de beperkte concurrentie tussen leveranciers krijgen de gebruikers van toegankelijke producten en diensten te maken met hoge prijzen. De potentiële voordelen van de uitwisseling van ervaringen tussen nationale en internationale marktdeelnemers bij het inspelen op maatschappelijke en technologische ontwikkelingen worden beperkt door de versnippering tussen de nationale regelingen.

- (6) Voor het goed functioneren van de interne markt is het daarom noodzakelijk de nationale maatregelen op elkaar af te stemmen op Unieniveau, om een einde te maken aan de fragmentatie van de markt voor toegankelijke producten en diensten, schaalvoordelen tot stand te brengen, de grensoverschrijdende handel en mobiliteit te vergemakkelijken en de marktdeelnemers te helpen hun beschikbare middelen aan innovatie te besteden en niet aan de naleving van de versnipperde wettelijke voorschriften in de Unie.
- (7) De voordelen van het harmoniseren van toegankelijkheidsvoorschriften voor de interne markt blijken uit de toepassing van Richtlijn 2014/33/EU van het Europees Parlement en de Raad⁶ betreffende liften en Verordening (EG) nr. 661/2009 van het Europees Parlement en de Raad⁷ op het gebied van vervoer.
- (8) Bij verklaring nr. 22 gehecht aan het Verdrag van Amsterdam is de Conferentie van de vertegenwoordigers van de regeringen der lidstaten overeengekomen dat de instellingen van de Unie bij het vaststellen van maatregelen krachtens artikel 114 van het Verdrag rekening houden met de behoeften van personen met een handicap.

[overweging 9 over het Handvest is verplaatst naar het einde van de overwegingen, na overweging 51]

---

⁶ Richtlijn 2014/33/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende de harmonisatie van de wetgevingen van de lidstaten inzake liften en veiligheidscomponenten voor liften (PB L 96 van 29.3.2014, blz. 251).

⁷ Verordening (EG) nr. 661/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende typegoedkeuringsvoorschriften voor de algemene veiligheid van motorvoertuigen, aanhangwagens daarvan en daarvoor bestemde systemen, onderdelen en technische eenheden (PB L 200 van 31.7.2009, blz. 1).

- (10) Het algemene doel van de "strategie voor een digitale eengemaakte markt" is het realiseren van duurzame economische en sociale voordelen op basis van een connectieve digitale eengemaakte markt. Consumenten in de Unie kunnen nog steeds niet optimaal profiteren van de prijsvoordelen en keuzemogelijkheden die de eengemaakte markt kan bieden, omdat grensoverschrijdende onlinetransacties nog zeer beperkt zijn. Ook de versnippering van de markt beperkt de vraag naar grensoverschrijdende elektronische handelstransacties. Tevens is een gecoördineerde aanpak nodig om ervoor te zorgen dat [...] elektronische content **zoals elektronische communicatie en toegang tot audiovisuele mediadiensten** volledig toegankelijk is voor personen met een handicap. Daarom is het nodig de toegankelijkheidsvoorschriften in de hele digitale eengemaakte markt te harmoniseren en ervoor te zorgen dat alle burgers van de Unie, ongeacht hun vermogens, de voordelen ervan kunnen genieten.
- (11) [...] Sinds de Unie partij is bij het VN-VRPH, maken de bepalingen ervan integraal deel uit van de rechtsorde van de Unie.
- (12) In [...] het **VN-VRPH** is bepaald dat de partijen bij dat verdrag passende maatregelen moeten nemen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor of verleend worden aan het publiek, zowel in stedelijke als in landelijke gebieden. Het VN-comité voor de rechten van personen met een handicap heeft **geconstateerd** dat een wetgevingskader nodig is met concrete, afdwingbare en tijdgebonden ijkpunten voor het toezicht op de geleidelijke invoering van toegankelijkheid.
- (13) Doordat het **VN-VRPH** doorwerkt in de rechtsorde van de lidstaten zijn aanvullende nationale bepalingen over de toegankelijkheid van producten en diensten nodig, **en** zonder optreden van de Unie zouden **die bepalingen** leiden tot nog grotere verschillen tussen de **wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten**.

- (14) **Deze richtlijn ondersteunt de lidstaten bij het op geharmoniseerde wijze nakomen van hun nationale afspraken en hun verplichtingen uit hoofde van het VN-VRPH in verband met toegankelijkheid.**
- (15) De Europese strategie inzake handicaps 2010-2020 – Een hernieuwd engagement voor een onbelemmerd Europa⁸ omvat, in overeenstemming met het VN-VRPH, toegankelijkheid als een van de acht actieterreinen en is erop gericht de toegankelijkheid van producten en diensten te waarborgen.
- (18) [...] Toegankelijkheidsvoorschriften dienen **zodanig te worden ingevoerd dat [...]** de marktdeelnemers en de lidstaten zo weinig mogelijk worden belast. [...]
- (16) Welke **producten** en diensten onder deze richtlijn vallen, **is** bepaald op basis van een screening in het kader van een effectbeoordeling die de [...] voor personen met een handicap relevante producten en diensten in kaart heeft gebracht waarvoor de lidstaten uiteenlopende nationale, het functioneren **van de interne markt verstorende** toegankelijkheidsvoorschriften hebben vastgesteld of vermoedelijk zullen vaststellen.
- (17) Alle producten en diensten **die onder deze richtlijn vallen en in de handel zijn gebracht of verleend na de datum waarop de lidstaten de toepassing van de nationale wetgeving ter omzetting van deze richtlijn moeten doen ingaan,** moeten aan de **in deze richtlijn** vermelde **toepasselijke** toegankelijkheidsvoorschriften voldoen **zodat ze** toegankelijk zijn voor personen met een handicap.[...]
- (17a)(nieuw) Teneinde de toegankelijkheid van de onder deze richtlijn vallende diensten te garanderen, moeten producten die worden gebruikt bij het verlenen van die diensten waarmee de consument in wisselwerking treedt, eveneens voldoen aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften van deze richtlijn.**

[overweging 18, zie na overweging 15]

---

⁸ COM(2010) 636.

- (19) Om het vrije verkeer van producten en diensten die onder deze richtlijn vallen op de interne markt te waarborgen, [...] moeten toegankelijkheidsvoorschriften voor het in de handel brengen ervan worden vastgesteld.
- (20) Deze richtlijn dient het gebruik van functionele toegankelijkheidsvoorschriften verplicht te stellen in de vorm van algemene doelstellingen. Deze moeten nauwkeurig genoeg zijn om juridisch bindende verplichtingen te scheppen, en voldoende gedetailleerd om de conformiteit te kunnen beoordelen en zo het goed functioneren van de interne markt voor de desbetreffende producten en diensten te waarborgen. **Er dient evenwel een zekere ruimte voor innovatie te blijven, bijvoorbeeld door de marktdeelnemer te laten kiezen op welk extra zintuiglijk kanaal, naast het bestaande, hij zijn aanbod zal richten, zodat ten minste twee zintuiglijke kanalen kunnen worden gebruikt.**
- (25) Toegankelijkheid is het **systematisch** wegnemen en voorkomen van belemmeringen **om te waarborgen dat personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen toegang hebben.** Dit dient te worden verwezenlijkt door een "universeel ontwerp"- of "ontwerp voor iedereen"-benadering, **hetgeen betekent dat producten, omgevingen, programma's en diensten zodanig worden ontworpen dat zij door iedereen in de ruimst mogelijke zin kunnen worden gebruikt zonder dat een aanpassing of een speciaal ontwerp nodig is. Universeel ontwerp omvat tevens ondersteunende middelen voor specifieke groepen personen met een handicap, indien die nodig zijn.** Toegankelijkheid mag voorts het aanbrengen van redelijke aanpassingen niet uitsluiten indien vereist op grond van nationale of EU-wetgeving.

[De overwegingen 20a tot en met 20p staan in de volgorde van artikel 1: algemene computer-apparatuur en besturingssystemen, elektronische communicatie, toegang tot audiovisuele diensten, e-boeken, elektronische handel, consumentenbankieren, personenvervoer.]

(20a)(nieuw) Gewone computerapparatuur voor consumenten dient onder deze richtlijn te vallen. Dergelijke computerapparatuur is multifunctioneel en kan, met de juiste software, de meest voorkomende, door consumenten gevraagde computertaken uitvoeren, en is bedoeld voor gebruik door consumenten. Personal computers, met inbegrip van desktops, laptops, smartphones en tablets, zijn voorbeelden van dergelijke computerapparatuur. Gespecialiseerde computers die ingebouwd zijn in consumentenelektronica behoren niet tot op consumenten gerichte computerapparatuur voor algemeen gebruik. Afzonderlijke componenten met specifieke functies, zoals een moederbord of een geheugenkaart, die in dergelijke apparatuur worden gebruikt of kunnen worden gebruikt, dienen niet op individuele basis onder deze richtlijn te vallen.

(20b)(nieuw) Voorts dienen elektronische-communicatiediensten als omschreven in Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad⁹, met inbegrip van communicatiediensten die gebruikt worden voor noodcommunicatie, die integraal deel uitmaken van elektronische-communicatiediensten, onder deze richtlijn te vallen. De door de lidstaten genomen maatregelen zijn uiteenlopend van aard en niet in de hele interne markt geharmoniseerd. Als in de hele Unie dezelfde toegankelijkheidsvoorschriften gelden, zal dat schaalvoordelen opleveren voor marktdeelnemers die in meer dan één lidstaat actief zijn en de daadwerkelijke toegang voor personen met een handicap in hun eigen lidstaat en bij het reizen tussen lidstaten bevorderen. Om ervoor te zorgen dat noodcommunicatie toegankelijk is, moeten dienstverleners bij het aanbieden van video naast spraak voorzien in realtime tekst en volledige conversatie en er daarbij op toezien dat al deze communicatiemiddelen gesynchroniseerd verlopen. De lidstaten zouden, zonder afbreuk te doen aan deze richtlijn, relaydienstverlening door derden kunnen aanwijzen waarvan personen met een handicap gebruik kunnen maken om met de PSAP te communiceren.

---

⁹ Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische-communicatienetwerken en -diensten (PB L 108 van 24.4.2002, blz. 33).

Ook eindapparatuur voor gebruik door consumenten, met interactieve computerfuncties, die naar verwachting hoofdzakelijk voor toegang tot elektronische communicatiediensten zullen worden gebruikt, dient onder deze richtlijn te vallen. Deze laatste categorie omvat tevens apparatuur die gebruikt wordt als onderdeel van de voorziening voor het verkrijgen van toegang tot deze diensten, zoals een router of een modem. De snelle technologische ontwikkeling en het innovatieve karakter van elektronische communicatiediensten zal waarschijnlijk worden weerspiegeld in toekomstige sectorale wetgeving die ook van invloed kan zijn op toegankelijkheid. Deze richtlijn moet Richtlijn 2002/21/EG¹⁰ derhalve onverlet laten. In geval van onverenigbaarheid tussen Richtlijn 2002/21/EG¹¹ en deze richtlijn, moet de eerste prevaleren.

(20c)   [...]

(20d)(nieuw)¹² In deze richtlijn wordt onder toegang tot audiovisuele mediadiensten verstaan dat audiovisuele content, toegankelijk moet zijn, alsmede mechanismen waardoor gebruikers met een handicap gebruik kunnen maken van ondersteunende technologieën. De toegang kan bijvoorbeeld worden geboden via apparaten zoals set-top boxen of verbonden televisiediensten die audiovisuele content kunnen ontvangen. [De richtlijn moet ook betrekking hebben op de kenmerken of diensten die toegang verschaffen tot audiovisuele mediadiensten, en op de toegankelijkheid van elektronische programmagidsen (EPG's), aangezien de toegankelijkheid ervan niet onder de richtlijn audiovisuele mediadiensten valt].

---

¹⁰ Wordt vervangen door een verwijzing naar de eCode zodra het Europees wetboek voor elektronische communicatie is vastgesteld.

¹¹ Wordt vervangen door een verwijzing naar de eCode zodra het Europees wetboek voor elektronische communicatie is vastgesteld.

¹² Tekst gewijzigd ter wille van de nauwkeurigheid.

(20e)(nieuw) E-boek-bestanden zijn gebaseerd op een elektronische computercode die de verspreiding en raadpleging van een hoofdzakelijk tekstueel en grafisch intellectueel werk mogelijk maken. De nauwkeurigheid van deze code bepaalt de toegankelijkheid van e-boekbestanden, met name met betrekking tot de kwalificatie van de verschillende bestanddelen van het werk en de gestandaardiseerde beschrijving van zijn structuur. De interoperabiliteit op het gebied van toegankelijkheid dient de bestanden optimaal compatibel te maken met de gebruikersagenten en de huidige en toekomstige ondersteunende technologieën. De toegankelijkheidsvoorschriften voor e-boeken mogen echter niet de integriteit aantasten van het intellectuele werk waarvan de digitale bestanden de raadpleging en verspreiding mogelijk maken. De bijzondere kenmerken van speciale werken, zoals strips, kinderboeken en kunstboeken moeten worden gezien in het licht van alle toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften. Bij uiteenlopende toegankelijkheidsvoorschriften in de lidstaten is het moeilijk voor uitgeverijen en andere marktdeelnemers om te profiteren van de voordelen van de interne markt, kunnen interoperabiliteitsproblemen met e-readers ontstaan en wordt de toegang voor klanten met een handicap beperkt.

- (20f)(nieuw)** Deze richtlijn omschrijft diensten op het gebied van e-handel als diensten geleverd op afstand, langs elektronische weg en op individueel verzoek van een consument, met het oog op het sluiten van een consumentenovereenkomst. Voor de toepassing van deze definitie betekent "op afstand" een dienst die geleverd wordt zonder dat de partijen gelijktijdig aanwezig zijn; "langs elektronische weg" betekent dat de dienst verzonden en ontvangen wordt met behulp van elektronische apparatuur voor de verwerking, met inbegrip van digitale compressie, en de opslag van gegevens, en dat hij geheel per draad, per radio, of door middel van optische middelen of andere elektromagnetische middelen wordt verzonden, doorgeleid en ontvangen; "op individueel verzoek van een consument" betekent dat de dienst wordt geleverd op individueel verzoek; "met het oog op het sluiten van een consumentenovereenkomst" is bedoeld om de reikwijdte van e-commercediensten te beperken tot transacties tussen bedrijven en consumenten, en vermeldt in het kader van deze richtlijn de betrokken marktdeelnemers, door de precieze bedoeling van het aanbieden van zulke diensten te omschrijven.
- (20g)(nieuw)** De toegankelijkheidsvoorschriften voor elektronische handel die in deze richtlijn zijn opgenomen moeten gelden voor de onlineverkoop van willekeurig welke producten of diensten en moeten bijgevolg tevens gelden voor de verkoop van producten of diensten die als zodanig onder deze richtlijn vallen.
- (20h)(nieuw)** De wetgeving van de Europese Unie inzake banken en financiële diensten strekt ertoe de afnemers van die diensten in de gehele EU te beschermen en hun informatie te verstrekken, maar omvat geen toegankelijkheidsvoorschriften. Om mensen met een handicap in staat te stellen in de hele Unie gebruik te maken van deze diensten, weloverwogen beslissingen te nemen en erop te kunnen vertrouwen dat zij voldoende, op gelijke voet met andere consumenten beschermd zijn, en om een gelijk speelveld voor dienstverleners te waarborgen, dient deze richtlijn toegankelijkheidsvoorschriften vast te stellen voor bepaalde aan consumenten verleende bank- en financiële diensten.

- (20i)(nieuw)** De geschikte toegankelijkheidsvoorschriften moeten ook gelden voor de identificatiemethoden, elektronische handtekening en betalingsdiensten omdat deze noodzakelijk zijn voor het sluiten van transacties op het gebied van consumentenbankieren.
- (20j)(nieuw)** Onder deze richtlijn moeten ook interactieve zelfbedieningsterminals vallen, inclusief apparatuur en programmatuur bestemd om te worden gebruikt voor het verlenen van de diensten die onder deze richtlijn vallen, met uitzondering van de machines die als geïntegreerde onderdelen van voertuigen, schepen, vliegtuigen of rollend materieel zijn geïnstalleerd. Dit omvat bijvoorbeeld geldautomaten en andere zelfbedieningsterminals die voor bankdiensten voor consumenten of als betaalterminals worden gebruikt, automaten die fysieke kaartjes of tickets verstrekken welke toegang verlenen tot diensten die onder deze richtlijn vallen, zoals kaartautomaten (reiskaartjes), nummertjesautomaten in bankkantoren, incheckautomaten voor het inchecken van passagiers in het kader van passagiersvervoerdiensten; en interactieve zelfbedieningsterminals die reisinformatie verstrekken, met inbegrip van interactieve informatieschermen.
- (20k)(nieuw)** In verband met personenvervoer per vliegtuig, bus, trein en over water dient deze richtlijn ook betrekking te hebben op het leveren van informatie over vervoersdiensten via websites, mobiele applicaties, interactieve zelfbedieningsterminals en interactieve informatieschermen die passagiers met een handicap nodig hebben om te reizen, met inbegrip van realtime-reisinformatie. Dit kan bijvoorbeeld omvatten informatie vóór de reis, tijdens de reis en informatie wanneer een vervoersdienst wordt geannuleerd of er vertraging is bij het vertrek. Andere gegevenselementen kunnen bijvoorbeeld ook informatie over prijzen en promoties omvatten.

(20l)(nieuw) Deze richtlijn dient tevens van toepassing te zijn op diensten op mobiele apparaten, onder meer mobiele applicaties die zijn ontwikkeld of beschikbaar worden gesteld door exploitanten van passagiersvervoerdiensten, zoals elektronische ticketing, elektronische tickets en de verstrekking van informatie over passagiersvervoerproducten en -diensten van de dienstverlener, waaronder de verstrekking van realtime-reisinformatie.

(20m)(nieuw) Bij het bepalen van de werkingssfeer van deze richtlijn ten aanzien van diensten voor personenvervoer per vliegtuig, bus, trein en over water dient te worden uitgegaan van de bestaande sectorale wetgeving inzake passagiersrechten.

(20n)(nieuw) Bepaalde elementen van de toegankelijkheidsvoorschriften, met name in verband met het verstrekken van informatie als bedoeld in deze richtlijn, worden reeds geregeld door bestaande Uniewetgeving op het gebied van vervoer. Het gaat onder meer om onderdelen van Verordening (EG) nr. 1371/2007 van het Europees Parlement en de Raad¹³, Verordening (EU) nr. 1300/2014 van de Commissie¹⁴ en Verordening (EU) nr. 454/2011 van de Commissie¹⁵, wat spoorvervoer betreft; Verordening (EU) nr. 181/2011 van het Europees Parlement en de Raad betreffende autobus- en touringcarvervoer;¹⁶ Verordening (EU) nr. 1177/2010 van het Europees Parlement en de Raad betreffende vervoer over zee of binnenwateren¹⁷ en Verordening (EG) nr. 1107/2006, alsmede Verordening (EG) nr. 261/2004¹⁸, inzake de rechten van gehandicapten en personen met beperkte mobiliteit die per luchtvervoer reizen. Teneinde te zorgen voor samenhang in de regelgeving dienen de bij deze verordeningen opgelegde toegankelijkheidsvoorschriften te blijven gelden als voorheen. De in het toepassingsgebied van deze richtlijn opgenomen extra voorschriften zouden evenwel de bestaande voorschriften aanvullen, hetgeen het functioneren van de interne markt op vervoersgebied zou verbeteren en personen met een handicap ten goede zou komen.

---

¹³ Verordening (EG) nr. 1371/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2007 betreffende de rechten en verplichtingen van reizigers in het treinverkeer (PB L 315 van 3.12.2007, blz. 14).

¹⁴ Verordening (EU) nr. 1300/2014 van de Commissie van 18 november 2014 betreffende de technische specificatie inzake interoperabiliteit betreffende de toegankelijkheid van het spoorwegsysteem in de Unie voor gehandicapten en personen met beperkte mobiliteit (PB L 356 van 12.12.2014, blz. 110).

¹⁵ Verordening (EU) nr. 454/2011 van de Commissie van 5 mei 2011 betreffende de technische specificatie inzake interoperabiliteit van het subsysteem telematicatoepassingen ten dienste van passagiers van het trans-Europees spoorwegsysteem (PB L 123 van 12.5.2011, blz. 11).

¹⁶ Verordening (EU) nr. 181/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 betreffende de rechten van autobus- en touringcarpassagiers en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 2006/2004 (PB L 55 van 28.2.2011, blz. 1).

¹⁷ Verordening (EU) nr. 1177/2010 van het Europees Parlement en de Raad van 24 november 2010 betreffende de rechten van passagiers die over zee of binnenwateren reizen en houdende wijziging van Verordening (EG) nr. 2006/2004 (PB L 334 van 17.12.2010, blz. 1).

¹⁸ Verordening (EG) nr. 261/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 11 februari 2004 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels inzake compensatie en bijstand aan luchtreizigers bij instapweigering en annulering of langdurige vertraging van vluchten en tot intrekking van Verordening (EEG) nr. 295/91 (PB L 46 van 17.2.2004, blz. 1).

(20o)(nieuw) Bepaalde onderdelen van vervoersdiensten dienen niet onder deze richtlijn te vallen voor zover zij buiten het grondgebied van de lidstaten worden verstrekt, zelfs indien de dienst tot de markt van de Unie is gericht. Met betrekking tot die onderdelen dient een exploitant van een vervoersdienst er uitsluitend wat betreft het binnen het grondgebied van de Unie verstrekte deel van de dienst toe te worden verplicht de voorschriften van deze richtlijn na te leven. In het geval van luchtvervoer zijn de EU-luchtvaartmaatschappijen evenwel verplicht ervoor te zorgen dat de toepasselijke voorschriften van deze richtlijn ook worden nageleefd op vluchten van een luchthaven in een derde land naar een luchthaven op het grondgebied van een lidstaat. Voorts zijn alle luchtvaartmaatschappijen, ook die welke geen licentie hebben in de Unie, verplicht ervoor te zorgen dat de toepasselijke voorschriften van deze richtlijn worden nagekomen wanneer het vluchten betreft met vertrek op het grondgebied van de Unie en aankomst op het grondgebied van een derde land.

(20p)(nieuw) De toegankelijkheidsvoorschriften van deze richtlijn dienen van toepassing te zijn op producten die in de Unie in de handel worden gebracht na de datum waarop de lidstaten de toepassing van de nationale wetgeving ter omzetting van deze richtlijn moeten doen ingaan, met inbegrip van uit een derde land ingevoerde gebruikte en tweedehandsproducten die na die datum in de Unie in de handel worden gebracht.

(21) [...] Richtlijn (EU) 2016/2102 van het Europees Parlement en de Raad [...] ¹⁹ stelt een aantal toegankelijkheidsvoorschriften **vast** voor de websites [...], **de mobiele applicaties en andere gerelateerde aspecten van een lijst overheidsinstanties, met name conformiteitsvoorschriften** waaraan de betrokken websites [...] en **mobiele applicaties** moeten voldoen. **Bepaalde activiteiten die [...] via onder deze richtlijn vallende [...] websites [...] en mobiele applicaties** van de overheidssector worden verricht, zoals diensten voor personenvervoer, elektronische handel of websites van audiovisuele mediadiensten die binnen de werkingssfeer van deze richtlijn vallen, dienen echter aan de in deze richtlijn opgenomen **toegankelijkheidsvoorschriften te voldoen** opdat de onlineverkoop van producten en diensten toegankelijk is voor personen met een handicap [...], ongeacht of het openbare of particuliere onlineverkoop betreft.

(21a)(nieuw) De vier beginselen van webtoegankelijkheid zijn: waarneembaarheid, waaronder wordt verstaan dat de informatie en de componenten van de gebruikersinterface zodanig aan gebruikers moeten kunnen worden gepresenteerd dat zij kunnen worden waargenomen; operabiliteit, waaronder wordt verstaan dat de componenten van de gebruikersinterface en de navigatie operationeel moeten zijn; begrijpelijkheid, waaronder wordt verstaan dat de informatie en de werking van de gebruikersinterface begrijpelijk moeten zijn; en robuustheid, waaronder wordt verstaan dat content voldoende robuust moet zijn opdat hij op betrouwbare wijze wordt geïnterpreteerd door uiteenlopende useragents, waaronder hulptechnologieën. Deze beginselen worden ook in Richtlijn (EU) 2016/2102 als leidraad gebruikt.

(22) De lidstaten dienen alle passende maatregelen te nemen opdat het vrije verkeer binnen de Unie van producten en diensten die onder deze richtlijn vallen en die aan de **toepasselijke** toegankelijkheidsvoorschriften voldoen, niet om redenen van toegankelijkheid wordt belemmerd.

(23) **geschrap**

(24) **geschrap**

---

¹⁹ Richtlijn (EU) 2016/2102 van het Europees Parlement en de Raad van 26 oktober 2016 inzake de toegankelijkheid van de websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties (PB L 327 van 2.12.2016, blz. 1).

[overweging 25 komt nu na overweging 20 en overweging 26 komt nu na overweging 4]

- (27) Aangezien deze richtlijn betrekking heeft op producten die reeds onder andere rechtshandelingen van de Unie vallen, dient zij te worden gebaseerd op Besluit nr. 768/2008/EG van het Europees Parlement en de Raad²⁰, **zodat de samenhang van de wetgeving van de Unie wordt gewaarborgd en tegelijk het specifieke karakter van de toegankelijkheidsvoorschriften van deze richtlijn wordt onderkend.**
- (28) Alle marktdeelnemers die een rol vervullen in de toeleverings- en distributieketen dienen te waarborgen dat zij uitsluitend producten op de markt aanbieden die aan [...] deze richtlijn voldoen. **Hetzelfde dient te gelden voor marktdeelnemers die diensten verlenen.** Er moet worden gezorgd voor een duidelijke en evenredige verdeling van de verplichtingen overeenkomstig de rol van alle marktdeelnemers in de toeleverings- en distributieketen.
- (29) Het is de verantwoordelijkheid van de marktdeelnemers om, **afhankelijk van** hun rol in de toeleveringsketen, ervoor te zorgen dat producten en diensten aan deze voorschriften voldoen, zodat een sterke bescherming van de toegankelijkheid en eerlijke concurrentie op de markt van de Unie worden gewaarborgd.
- (29a)(nieuw) De in deze richtlijn vervatte verplichtingen dienen evenzeer te gelden voor marktdeelnemers uit de overheidssector als voor marktdeelnemers uit de particuliere sector.**
- (30) De fabrikant is op de hoogte van alle details van het ontwerp- en productieproces en verkeert als zodanig in de beste positie om de conformiteitsbeoordelingsprocedure volledig uit te voeren. De verplichting tot conformiteitsbeoordeling dient bij de fabrikant te liggen.

---

²⁰ Besluit nr. 768/2008/EG van het Europees Parlement en de Raad van 9 juli 2008 betreffende een gemeenschappelijk kader voor het verhandelen van producten (PB L 218 van 13.8.2008, blz. 82).

- (31) Distributeurs en importeurs dienen te worden betrokken bij de markttoezichttaken van nationale autoriteiten en actief medewerking te verlenen door de bevoegde autoriteiten alle nodige informatie over het betrokken product te verstrekken.
- (32) De importeurs dienen te waarborgen dat producten die vanuit derde landen in de Unie in de handel worden gebracht, aan [...] deze richtlijn voldoen, en met name dat de fabrikanten deze producten aan adequate conformiteitsbeoordelingsprocedures hebben onderworpen.
- (33) Wanneer importeurs een product in de handel brengen, dienen zij de naam en het contactadres van hun bedrijf op het product te vermelden.
- (34) De distributeurs dienen ervoor te zorgen dat de wijze waarop zij met het product omgaan, de conformiteit van het product met de toegankelijkheidsvoorschriften van deze richtlijn niet nadelig beïnvloedt.
- (35) Wanneer een marktdeelnemer een product onder zijn eigen naam of handelsmerk in de handel brengt of een product zodanig wijzigt dat de conformiteit met de toepasselijke **toegankelijkheidsvoorschriften** in het gedrang kan komen, dient hij als fabrikant te worden beschouwd en de verplichtingen van de fabrikant op zich nemen.
- (36) Met het oog op de proportionaliteit dienen toegankelijkheidsvoorschriften uitsluitend van toepassing te zijn voor zover zij voor de betrokken marktdeelnemer geen onevenredige last opleveren of een aanpassing van de producten en diensten vergen waardoor deze volgens de [...] **in deze richtlijn beschreven** criteria fundamenteel zouden worden gewijzigd.

(37) Deze richtlijn dient het beginsel "denk eerst klein" te volgen en rekening te houden met de administratieve lasten voor kmo's. De richtlijn dient lichte regels voor conformiteitsbeoordeling vast te stellen en te voorzien in vrijwaringsclausules voor marktdeelnemers, in plaats van te voorzien in algemene uitzonderingen en vrijstellingen voor die ondernemingen. Bij het vaststellen van de regels voor de selectie en uitvoering van de meest geschikte procedures voor conformiteitsbeoordeling dient de situatie van kmo's/het MKB in aanmerking te worden genomen en dienen de verplichtingen voor het beoordelen van de conformiteit met de toegankelijkheidsvoorschriften voldoende beperkt te blijven om voor kmo's/het MKB geen onevenredige last te vormen. Voorts dienen de markttoezichtautoriteiten hun manier van werken af te stemmen op de omvang van de ondernemingen en op het feit dat er weinig of geen sprake is van serieproductie, zonder onnodige hindernissen voor kmo's te scheppen en zonder afbreuk te doen aan de bescherming van het algemeen **belang**.

(37a)(nieuw) In uitzonderlijke gevallen, waarin de in deze richtlijn opgenomen toegankelijkheidsvoorschriften voor de marktdeelnemers een onevenredige last zouden opleveren, mag hun niet de verplichting worden opgelegd deze voorschriften na te leven. In dergelijke naar behoren gemotiveerde gevallen is het denkbaar dat het voor een marktdeelnemer redelijkerwijze niet mogelijk is een of meer van de in bijlage 1 van deze richtlijn genoemde toegankelijkheidsvoorschriften toe te passen. De marktdeelnemer is niettemin verplicht de dienst of het product waarop deze richtlijn van toepassing is, toegankelijk te maken in overeenstemming met de toegankelijkheidsvoorschriften die volgens de marktdeelnemer geen onevenredige last opleveren. Uitzonderingen op de naleving van een of meer toegankelijkheidsvoorschriften wegens de onevenredige last die zij opleveren, mogen niet verder gaan dan hetgeen strikt noodzakelijk is om die last met betrekking tot het product of de dienst in kwestie in elk individueel geval te beperken. Onder maatregelen die een onevenredige last zouden opleveren moet worden verstaan maatregelen die de marktdeelnemer een bijkomende organisatorische of financiële last opleggen die als buitensporig kan worden beschouwd vergeleken bij het voordeel dat de last naar verwachting zal opleveren voor personen met een handicap. Op basis van deze overwegingen moeten ijkpunten worden vastgesteld zodat zowel marktdeelnemers als markttoezichtautoriteiten verschillende situaties kunnen vergelijken en kunnen nagaan of er eventueel systematisch sprake is van een onevenredige last. Bij de beoordeling van de mate waarin niet aan de toegankelijkheidsvoorschriften kan worden voldaan omdat zij een onevenredige last met zich zouden brengen, mag alleen rekening worden gehouden met legitieme elementen. Het ontbreken van prioriteit, tijd of kennis mag niet als legitieme reden worden beschouwd.

- (37b)(nieuw)** Voor de algemene evaluatie van het al dan niet onevenredige karakter van de lasten, dienen de in bijlage IV genoemde ijkpunten te worden gebruikt. De marktdeelnemer moet zijn oordeel dat de lasten onevenredig zijn schriftelijk staven, zulks rekening houdend met de toepasselijke ijkpunten. Dienstverleners dienen om de vijf jaar een nieuwe evaluatie van het al dan niet onevenredige karakter van de lasten te verrichten. Alleen op verzoek van de bevoegde nationale autoriteit dienen de marktdeelnemers de evaluatie te verstrekken waarin zij toelichten waarom hun product of dienst niet volledig toegankelijk is en waarin zij het onevenredige karakter van de lasten staven.
- (37c)(nieuw)** Indien op grond van de vereiste beoordeling wordt geconcludeerd dat de eis om alle voor dezelfde dienstverlening beschikbare zelfbedieningsterminals te doen beantwoorden aan de bij deze richtlijn vastgestelde toegankelijkheidsvoorschriften, een onevenredige last zou vormen voor de marktdeelnemers, is het zinvol tevens te beoordelen hoeveel dergelijke automaten toereikend zijn voor het waarborgen van de toegankelijkheid van de diensten die door de betrokken dienstverlener worden verricht. In zijn beoordeling dient de dienstverlener onder meer rekening te houden met de verwachte voordelen voor personen met een handicap.

(37d)(nieuw) Micro-ondernemingen onderscheiden zich van alle andere ondernemingen door hun beperkte personele middelen en jaarlijkse omzet en/of jaarlijkse balans-totaal. De lasten waarmee het naleven van de toegankelijkheidsvoorschriften voor micro-ondernemingen gepaard gaat, zullen bijgevolg over het algemeen een groter beslag leggen op hun financiële en personele middelen dan bij andere ondernemingen, en vermoedelijk een onevenredig aandeel van de kosten vormen. Een aanzienlijk gedeelte van de kosten voor micro-ondernemingen ontstaat door het invullen en bewaren van administratie en boekhouding om aan te tonen dat de verschillende door de Uniewetgeving opgelegde voorschriften worden nageleefd. Hoewel alle marktdeelnemers die onder deze richtlijn vallen, in staat moeten zijn de evenredigheid van de naleving van de voorschriften van deze richtlijn te evalueren en deze slechts in acht te nemen voor zover zij niet onevenredig zijn, zou het eisen van een dergelijke evaluatie van dienstverlenende micro-ondernemingen op zichzelf een onevenredige last vormen in vergelijking met de waarschijnlijke voordelen voor personen met een handicap. De voorschriften en verplichtingen in deze richtlijn dienen bijgevolg niet te gelden voor micro-ondernemingen die diensten binnen het toepassingsgebied van deze richtlijn verlenen.

(37e)(nieuw) Die vrijstelling voor micro-ondernemingen mag niet gelden voor de onder deze richtlijn vallende producten. Wat producten betreft, rusten de verplichtingen van deze richtlijn op verscheidene marktdeelnemers in de productie- en distributieketen. Een algemene uitsluiting van alle micro-ondernemingen zonder een algemene evaluatie zou, gezien hun rol in de die keten, leiden tot tegenstrijdigheden en verstoringen in de interne markt en daardoor tot moeilijkheden voor de daadwerkelijke handhaving door markttoezicht- autoriteiten. Personen met een handicap zouden nauwelijks in staat zijn te achterhalen of marktdeelnemers in een bepaalde productketen micro- ondernemingen zijn en bijgevolg of de toegankelijkheidsvoorschriften gelden of niet. Personen met een handicap zouden daarentegen wel in staat zijn te bepalen welke diensten door micro-ondernemingen worden verleend en te kiezen voor de diensten die voor hen toegankelijk zijn.

38. Van alle marktdeelnemers wordt verwacht dat zij bij het in de handel of op de markt brengen van producten of het op de markt aanbieden van diensten verantwoordelijk optreden en aan alle toepasselijke wettelijke voorschriften voldoen.
39. Om **de beoordeling van de conformiteit met de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften te vergemakkelijken**, moet worden voorzien in een vermoeden van conformiteit voor producten en diensten die voldoen aan vrijwillige geharmoniseerde normen die overeenkomstig Verordening (EU) nr. 1025/2012 van het Europees Parlement en de Raad²¹ zijn vastgesteld met de bedoeling die voorschriften in de vorm van gedetailleerde technische specificaties **op te stellen**. De Commissie heeft de Europese normalisatieorganisaties al een aantal normalisatieverzoeken op het gebied van toegankelijkheid toegestuurd die relevant zouden zijn voor het opstellen van geharmoniseerde normen.
- (39a)(nieuw) Verordening (EU) nr. 1025/2012 bevat een procedure voor formele bezwaren tegen geharmoniseerde normen die worden geacht niet aan de voorschriften van deze richtlijn te voldoen.**
40. In gevallen waarin geharmoniseerde normen ontbreken en marktharmonisatie nodig is, dient de Commissie uitvoeringshandelingen te kunnen vaststellen om voor de toegankelijkheidsvoorschriften van deze richtlijn gemeenschappelijke technische specificaties vast te stellen.

---

²¹ Verordening (EU) nr. 1025/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende Europese normalisatie, tot wijziging van de Richtlijnen 89/686/EEG en 93/15/EEG van de Raad alsmede de Richtlijnen 94/9/EG, 94/25/EG, 95/16/EG, 97/23/EG, 98/34/EG, 2004/22/EG, 2007/23/EG, 2009/23/EG en 2009/105/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Beschikking 87/95/EEG van de Raad en Besluit nr. 1673/2006/EG van het Europees Parlement en de Raad (PB L 316 van 14.11.2012, blz. 12).

41. Om de daadwerkelijke toegang tot informatie voor markttoezichtdoeleinden te waarborgen, dient de informatie die vereist is voor een verklaring van conformiteit met alle toepasselijke handelingen van de Unie beschikbaar te **worden gemaakt** in één enkele EU-conformiteitsverklaring. Om de administratieve lasten voor marktdeelnemers te beperken, dient het voor hen mogelijk te zijn relevante afzonderlijke conformiteitsverklaringen in die enkele EU-conformiteitsverklaring te integreren.
42. Voor de conformiteitsbeoordeling van producten dient deze richtlijn gebruik te maken van het concept "interne productiecontrole", zoals beschreven in module A van bijlage II bij Besluit nr. 768/2008/EG, waarmee marktdeelnemers kunnen aantonen — en de bevoegde autoriteiten zich ervan kunnen vergewissen — dat op de markt aangeboden producten aan de toegankelijkheidsvoorschriften voldoen, zonder dat hun een onevenredig grote last wordt opgelegd.
43. Wat diensten betreft, dient de informatie die nodig is om de conformiteit met de toegankelijkheidsvoorschriften te kunnen beoordelen in de algemene voorwaarden of een gelijkwaardige document te worden verstrekt, **onverminderd Richtlijn 2011/83/EU**.
44. De CE-markering, waarmee de conformiteit van een product met de toegankelijkheidsvoorschriften van deze richtlijn wordt aangegeven, is de zichtbare uitkomst van het proces van conformiteitsbeoordeling in brede zin. Deze richtlijn dient recht te doen aan de algemene beginselen voor de CE-markering van Verordening (EG) nr. 765/2008 van het Europees Parlement en de Raad²² tot vaststelling van de eisen inzake accreditatie en markttoezicht betreffende het verhandelen van producten.
45. Overeenkomstig Verordening (EG) nr. 765/2008 verklaart de fabrikant door het aanbrengen van de CE-markering dat het product aan alle toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften voldoet en dat hij de volledige verantwoordelijkheid daarvoor op zich neemt.

---

²² Verordening (EG) nr. 765/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 9 juli 2008 tot vaststelling van de eisen inzake accreditatie en markttoezicht betreffende het verhandelen van producten en tot intrekking van Verordening (EEG) nr. 339/93 (PB L 218 van 13.8.2008, blz. 30).

46. In overeenstemming met Besluit nr. 768/2008/EG zijn de lidstaten op hun grondgebied verantwoordelijk voor een streng en doeltreffend markttoezicht op de producten en dienen zij hun markttoezichtautoriteiten voldoende bevoegdheden te verlenen en middelen ter beschikking te stellen.
47. De lidstaten dienen te controleren of de in deze richtlijn voor diensten vastgestelde verplichtingen worden nageleefd en bij klachten of meldingen in verband met het niet naleven ervan actie te ondernemen om zich ervan te vergewissen dat corrigerende maatregelen zijn genomen.
- (47a)(nieuw) Ter vergemakkelijking van de eenvormige toepassing van artikel 18 van deze richtlijn kan de Commissie in voorkomend geval in overleg met de belanghebbenden niet-bindende richtsnoeren vaststellen die de coördinatie tussen de voor conformiteit van diensten bevoegde autoriteiten zullen ondersteunen. De Commissie en de lidstaten kunnen initiatieven ontplooiën opdat de voor diensten bevoegde autoriteiten middelen en deskundigheid op het gebied van naleving delen. De Commissie dient deze initiatieven te coördineren.**
48. Van de lidstaten wordt verwacht dat zij ervoor zorgen dat door de markttoezichtautoriteiten wordt gecontroleerd of de marktdeelnemers in overeenstemming met hoofdstuk V voldoen aan de in **bijlage IV** bedoelde criteria. **De lidstaten kunnen een gespecialiseerde instantie aanwijzen voor het voldoen aan de verplichtingen van de markttoezichtautoriteiten uit hoofde van deze richtlijn. De lidstaten kunnen besluiten dat de bevoegdheden van een dergelijke instantie dienen te worden beperkt tot de werkingssfeer van deze richtlijn of bepaalde delen ervan, en dat, onverminderd de verplichtingen voor de lidstaten uit hoofde van Verordening (EG) nr. 765/2008, die instantie uitsluitend de in Verordening (EG) nr. 765/2008 opgenomen taken dient uit te oefenen die nodig zijn voor doeltreffend markttoezicht krachtens die verordening en deze richtlijn.**
49. **geschrapt**

50. Er dient een vrijwaringsprocedure te worden ingesteld die uitsluitend **zal worden gevolgd** wanneer lidstaten het niet eens zijn over de door een lidstaat genomen maatregelen krachtens welke belanghebbende partijen ingelicht worden over voorgenomen maatregelen tegen producten die niet aan de toegankelijkheidsvoorschriften van deze richtlijn voldoen. Deze procedure dient de markttoezichtautoriteiten in staat te stellen om, in samenwerking met de betrokken marktdeelnemers, in een vroeger stadium tegen die producten op te treden.
51. Als de lidstaten en de Commissie het eens zijn over de rechtmatigheid van een maatregel van een lidstaat, zijn verdere initiatieven van de Commissie niet nodig, behalve wanneer de niet-naleving te wijten is aan tekortkomingen van een geharmoniseerde norm.
9. Deze richtlijn is in overeenstemming met de grondrechten en neemt de beginselen in acht die met name in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie worden erkend. Met deze richtlijn wordt name gestreefd naar volledige eerbiediging van het recht van personen met een handicap om hun voordeel te doen met de maatregelen die bedoeld zijn om hun zelfstandigheid en hun integratie in de samenleving en het beroepsleven en hun deelname aan het gemeenschapsleven te waarborgen, alsook naar een consequentere toepassing van dat artikel 26 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.
52. Met het oog op het waarborgen van eenvormige voorwaarden voor de toepassing van deze [...] richtlijn dienen de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden verleend **met betrekking tot de vaststelling van gemeenschappelijke technische specificaties**. Die bevoegdheden dienen te worden uitgeoefend in overeenstemming met Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad²³.

---

²³ Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren (PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13).

53. Overeenkomstig de gezamenlijke politieke verklaring van de lidstaten en de Commissie over toelichtende stukken van 28 september 2011 hebben de lidstaten zich ertoe verbonden om, indien gerechtvaardigd, **ervoor te zorgen dat** de kennisgeving van hun omzettingsmaatregelen vergezeld **gaat** van één of meer stukken waarin het verband tussen de onderdelen van een richtlijn en de overeenkomstige delen van de nationale omzettingsinstrumenten wordt toegelicht. Met betrekking tot deze richtlijn acht de wetgever de toezending van dergelijke stukken gerechtvaardigd.

(53c)(nieuw) Teneinde dienstverleners voldoende tijd te geven om zich aan de bij deze richtlijn vastgestelde voorschriften aan te passen, dient te worden voorzien in een overgangperiode van [5] jaar na de datum waarop de lidstaten de toepassing van de nationale wetgeving ter omzetting van deze richtlijn moeten doen ingaan, waarin producten voor dienstverlening die in de Unie in de handel zijn gebracht, vóór die datum niet hoeven te voldoen aan de bij deze richtlijn vastgestelde toegankelijkheidsvoorschriften, tenzij deze tijdens de overgangperiode door de dienstverleners worden vervangen. Gezien de kostprijs en de lange levensduur van zelfbedieningsterminals is het zinvol te bepalen dat, wanneer dergelijke automaten bij de dienstverlening worden gebruikt, zij tot het einde van hun economische levensduur, doch niet langer dan 20 jaar, mogen worden gebruikt, mits zij in deze periode niet vervangen worden.

54. Aangezien de doelstelling van deze richtlijn - namelijk het wegnemen van belemmeringen voor het vrije verkeer van bepaalde toegankelijke producten en diensten **teneinde** bij te dragen aan het goed functioneren van de interne markt - niet voldoende door de lidstaten kan worden verwezenlijkt omdat dit de harmonisatie van verschillende voorschriften uit hun respectieve rechtsstelsels vereist, maar beter op het niveau van de Unie kan worden verwezenlijkt door gemeenschappelijke toegankelijkheidsvoorschriften en regels voor het functioneren van de eengemaakte markt vast te stellen, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel gaat deze richtlijn niet verder dan nodig is om deze doelstelling te verwezenlijken,

HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

HOOFDSTUK I ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel -1 (nieuw)

Onderwerp

Deze richtlijn strekt ertoe een bijdrage te leveren tot het goed functioneren van de interne markt middels onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inzake de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten door het wegwerken en voorkomen van door uiteenlopende toegankelijkheidsvoorschriften teweeggebrachte belemmeringen voor het vrije verkeer van onder artikel 1 van deze richtlijn vallende producten en diensten.

Artikel 1

Toepassingsgebied

1. **Deze richtlijn is van toepassing op de volgende producten die na de in artikel 27, lid 2, bedoelde datum in de Unie in de handel worden gebracht:**
  - a) **systemen** voor gewone **consumenten**computerapparatuur en besturingssystemen;
  - c) eindapparatuur voor gebruik door consumenten, met **interactieve** computerfuncties, die **naar verwachting hoofdzakelijk voor elektronische communicatiediensten** zullen worden gebruikt;
  - d) eindapparatuur voor gebruik door consumenten, met **interactieve** computerfuncties **voor toegang** tot audiovisuele mediadiensten;
  - e) **e-lezers; en**

- b) de volgende zelfbedieningsterminals **die worden gebruikt voor het verlenen van overeenkomstig artikel 1, lid 2, onder deze richtlijn vallende diensten.**
  - i) geldautomaten;
  - ia) betaalterminals;**
  - ii) kaartautomaten;
  - iii) incheckautomaten **voor het inchecken van passagiers in het kader van passagiersvervoerdiensten;**
  - iv) interactieve informatieverstreckende zelfbedieningsterminals, met uitzondering van toestellen die als geïntegreerde delen van voertuigen, schepen, luchtvaartuigen of rollend materieel geïnstalleerd zijn.**

2. Deze richtlijn is van toepassing op de volgende diensten die na de in artikel 27, lid 2, bedoelde datum aan consumenten worden verleend, onverminderd artikel 27a van deze richtlijn:

- a) **elektronische communicatiediensten, met uitzondering van diensten die voor de levering van machine-to-machinediensten worden gebruikt;**
- b) **diensten die toegang verlenen tot** audiovisuele mediadiensten [...];
- e) **e-boeken en specifieke programmatuur daarvoor;**
- f) elektronische handel;
- d) **bankdiensten voor consumenten.**

- c) **de volgende onderdelen van** diensten voor personenvervoer per vliegtuig, bus, trein en over water;
  - i) **websites;**
  - i a) **op basis van mobiele apparaten, waaronder apps, geleverde diensten;**
  - i a a) **elektronische tickets en elektronische ticketingdiensten;**
  - ii) **verstrekken van informatie over vervoersdiensten, waaronder realtime-reisinformatie; dit wordt, wat informatieschermen betreft, beperkt tot interactieve schermen die zich op het grondgebied van de Unie bevinden; en**
  - iii) **interactieve zelfbedieningsterminals op het grondgebied van de Unie, uitgezonderd terminals die als geïntegreerde onderdelen zijn geïnstalleerd in voertuigen, luchtvaartuigen, schepen en rollend materieel²⁴ die voor het aanbieden van een onderdeel van deze diensten voor personenvervoer worden gebruikt.**

[...]

2b.(nieuw) Deze richtlijn laat Richtlijn 2002/21/EG onverlet²⁵.

6. (nieuw) Wat websites betreft, is deze richtlijn niet van toepassing op de volgende inhoud:

- i) **vooraf opgenomen, op tijd gebaseerde media die vóór [datum van inwerkingtreding van deze richtlijn] zijn gepubliceerd;**
- ii) **onlineplattesgronden en diensten daarvoor,**
- iii) **inhoud van derden die niet door de betrokken dienstverlener is gefinancierd of ontwikkeld, noch aan diens controle is onderworpen.**

3. geschrapt

---

²⁴ Tekst gewijzigd ter wille van de consistentie.

²⁵ Wordt vervangen door een verwijzing naar de eCode zodra het Europees wetboek voor elektronische communicatie is vastgesteld.

4. (nieuw) Deze richtlijn doet geen afbreuk aan de uniale en nationale wetgeving inzake auteursrechten en aanverwante rechten, inclusief Richtlijn 2001/29/EG, [de Marrakesh-richtlijn (2016/0278 (COD)) en de Marrakesh-verordening (2016/0279 (COD))]²⁶, de richtlijn verhuurrecht en uitleenrecht (2006/115/EG) en de softwarerichtlijn (2009/24/EG).

5. (nieuw) Deze richtlijn laat de volgende EU-wetgeving onverlet, met inbegrip van de bepalingen betreffende toegankelijkheid:

- Verordening (EG) nr. 1371/2007²⁷;
- Verordening (EU) nr. 1300/2014²⁸;
- Verordening (EU) nr. 454/2011²⁹;
- Verordening (EU) nr. 181/2011³⁰;
- Verordening (EU) nr. 1177/2010³¹;
- Verordening (EU) nr. 1107/2006³² en
- Verordening (EU) nr. 261/2004³³.

---

²⁶ Het is de bedoeling de "Marrakech-wetgevingsbesluiten" in de werkingssfeer op te nemen indien deze vóór de Europese toegankelijkheidswet (ETW) worden vastgesteld. Voor de gevallen waarin dat niet zo is, wordt gewezen op het niet-uitputtende karakter van de lijst, zoals uit het woord "inclusief" blijkt.

²⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/TXT/?uri=CELEX:32007R1371>

²⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:32014R1300>

²⁹ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2011.123.01.0011.01.ENG

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex:32011R0181>

³¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/TXT/?uri=CELEX:32010R1177>

³² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:32006R1107>

³³ Verordening (EG) nr. 261/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 11 februari 2004 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels inzake compensatie en bijstand aan luchtreizigers bij instapweigering en annulering of langdurige vertraging van vluchten en tot intrekking van Verordening (EEG) nr. 295/91 (PB L 46 van 17.2.2004, blz. 1).

Artikel 2
Definities³⁴

Voor de toepassing van deze richtlijn wordt verstaan onder:

1. **geschrap³⁵**
2. **geschrap**
- 2a. **"toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften": de in artikel 3 bedoelde toegankelijkheidsvoorschriften, voor zover deze gelden voor de betrokken marktdeelnemer overeenkomstig artikel 12, leden 1 en 2.**
3. **geschrap**
4. "personen met een handicap": personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen die in hun interactie te kampen hebben met diverse beperkingen die hen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen in de samenleving te participeren;
5. "product": door middel van een productieproces vervaardigde stof, preparaat of goed, uitgezonderd levensmiddelen, diervoeder, levende planten en dieren, producten van menselijke oorsprong en rechtstreeks met hun toekomstige reproductie verband houdende producten van planten en dieren;
8. "op de markt aanbieden": het in het kader van een handelsactiviteit, al dan niet tegen betaling, verstrekken van een product met het oog op distributie, consumptie of gebruik op de markt van de Unie;
9. "in de handel brengen": het voor het eerst in de Unie op de markt aanbieden van een product;

---

³⁴ In deze volgorde: algemene definities, producten in het algemeen, diensten in het algemeen, algemene definities van producten en diensten, individuele producten/diensten, cf. artikel 1.

³⁵ De term "*toegankelijke producten en diensten*" wordt niet gebruikt in het dispositief van de tekst.

20. "uit de handel nemen": maatregel om te voorkomen dat een product in de toeleveringsketen op de markt wordt aangeboden;
10. "fabrikant": natuurlijke of rechtspersoon die een product fabriceert of laat ontwerpen of fabriceren en dat product onder zijn benaming of handelsmerk in de handel brengt;
11. "gemachtigde": in de Unie gevestigde natuurlijke of rechtspersoon die schriftelijk door een fabrikant is gemachtigd om namens hem specifieke taken te verrichten;
12. "importeur": in de Unie gevestigde natuurlijke of rechtspersoon die een product uit een derde land in de Unie in de handel brengt;
13. "distributeur": natuurlijke of rechtspersoon in de toeleveringsketen, uitgezonderd de fabrikant of de importeur, die een product op de markt aanbiedt;
- 5a. (nieuw)"dienst": dienst in de zin van artikel 4, punt 1, van Richtlijn 2006/123/EG;³⁶**
- 5b. (nieuw)"dienstverlener": natuurlijke of rechtspersoon die een op de markt van de Unie gerichte dienst aanbiedt of verricht. In het geval van e-boeken kunnen onder dienstverlener ook worden verstaan uitgevers en andere marktdeelnemers die een rol spelen in de distributie;**
14. "marktdeelnemer": fabrikant, gemachtigde, importeur, distributeur **of** dienstverlener;

---

³⁶ Richtlijn 2006/123/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt (PB L 376 van 27.12.2006, blz. 36).

15. "consument": natuurlijke persoon die het desbetreffende product koopt of de desbetreffende dienst afneemt voor andere doeleinden dan zijn handels-, bedrijfs-, ambachts- of beroepsactiviteit;

15a (nieuw)"kleine en middelgrote ondernemingen/midden- en kleinbedrijf" (kmo's/MKB): categorie van ondernemingen met minder dan 250 werknemers en met een jaaronzet van ten hoogste 50 miljoen EUR en/of een jaarlijks balanstotaal van ten hoogste 43 miljoen EUR, micro-ondernemingen niet inbegrepen;

16. "micro-onderneming": onderneming met minder dan 10 werknemers en een jaaronzet en/of een jaarlijks balanstotaal van ten hoogste 2 miljoen EUR ;

17. "geharmoniseerde norm": geharmoniseerde norm als omschreven in artikel 2, punt 1, onder c), van Verordening (EU) nr. 1025/2012;

18. "gemeenschappelijke technische specificaties": technische specificaties als omschreven in artikel 2, punt 4, van Verordening (EU) nr. 1025/2012, ter nakoming van de op een product of dienst van toepassing zijnde toegankelijkheidsvoorschriften;

19. **geschrapt**

23b (nieuw)"gewone computerapparatuur voor consumenten": combinatie van hardware waaruit een volledige computer bestaat, gekenmerkt door multifunctionaliteit en het vermogen om met de juiste software de meest voorkomende, door consumenten gevraagde computertaken uit te voeren en bedoeld voor gebruik door consumenten; het betreft onder meer personal computers, in het bijzonder desktops, notebooks, smartphones en tabletten;

(23)(nieuw)"besturingssysteem": programmatuur die, onder meer, zorgt voor de verbinding met perifere apparatuur, taken plant, opslagruimte toekent en de gebruiker een standaardinterface aanbiedt wanneer geen toepassingsprogramma actief is, met inbegrip van een grafische gebruikersinterface, ongeacht of deze programmatuur integraal deel uitmaakt van de computerapparatuur voor algemeen gebruik door consumenten, dan wel voor deze apparatuur bestemde autonome programmatuur is; daaronder vallen evenwel niet de programmatuur voor het laden van een besturingssysteem, basis input/output-systemen of andere firmware die nodig is voor het opstarten of het installeren van het besturingssysteem;

(23a)(nieuw)"eindapparatuur voor consumenten": product dat bestemd is om door de consument verbonden te worden met het netwerkaansluitpunt, en gebruikt kan worden voor toegang tot of het verlenen van onder deze richtlijn vallende diensten;

(24)(nieuw)"interactieve computerfuncties": functionaliteiten ter ondersteuning van interactie tussen mens en apparaat die de verwerking en transmissie van gegevens, spraak en/of video mogelijk maken;

7. "elektronische-communicatiediensten": diensten in de zin van artikel 2, punt c), van Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad³⁷.

(7a -1)(nieuw) "noodcommunicatie": communicatie door middel van interpersoonlijke communicatiediensten tussen een eindgebruiker en de alarmcentrale, met als doel aan de noodhulpdiensten noodhulp te vragen en deze te krijgen³⁸;

(7a -2)(nieuw) "alarmcentrale" ("PSAP" — Public Safety Answering Point): fysieke locatie waar noodcommunicatie eerst wordt ontvangen, onder de verantwoordelijkheid van een openbare instantie of een door de lidstaat erkende particuliere organisatie³⁹;

---

³⁷ Wordt vervangen door een verwijzing naar de eCode nadat het Europees wetboek voor elektronische communicatie is vastgesteld.

³⁸ Het voorzitterschap stelt voor dit te vervangen door een verwijzing naar de eCode indien dat wetboek vóór de ETW wordt vastgesteld.

³⁹ Het voorzitterschap stelt voor dit te vervangen door een verwijzing naar de eCode indien dat wetboek vóór de ETW wordt vastgesteld.

(7a -3)(nieuw) "noodhulpdienst": als zodanig door de lidstaat erkende dienst die onmiddellijk spoedhulp verleent in situaties waarin met name sprake is van direct gevaar voor lijf en leden, voor de gezondheid of veiligheid van het individu of de bevolking, voor particuliere of overheidseigendom, of voor het milieu, overeenkomstig de nationale wetgeving⁴⁰;

(7a -4)(nieuw) "realtimetekst": vorm van schriftelijke conversatie tussen twee punten of in meerpuntenconferenties, waarbij de ingevoerde tekst op zodanige wijze wordt verzonden dat het bericht door de gebruiker wordt ervaren als doorlopend en letter per letter tot stand komend;

6. "audiovisuele mediadiensten": in artikel 1, lid 1, punt a), van Richtlijn 2010/13/EU van het Europees Parlement en de Raad omschreven diensten;⁴¹

(6a)(nieuw) ["tot audiovisuele mediadiensten toegang verschaffende diensten": door middel van elektronische communicatienetwerken uitgezonden diensten die gebruikt worden om kennis te nemen van audiovisuele mediadiensten, daarover informatie te ontvangen, te kiezen en te bekijken, alsmede daarmee samenhangende maatregelen om die diensten toegankelijk te maken in de zin van artikel 7 van Richtlijn 2010/13/EU. Deze tot audiovisuele mediadiensten toegang verschaffende diensten kunnen bestaan in, onder meer, websites, onlinetoepassingen, elektronische applicaties op basis van set-top-boxen, downloadbare toepassingen, op mobiele apparaten gebaseerde diensten, daaronder begrepen mobiele applicaties en bijbehorende mediaspelers, alsmede geconnecteerde tv-diensten. Daartoe behoren ook elektronische programmagidsen (EPG's). Deze diensten maken deel uit van audiovisuele mediadiensten waarvan de toegankelijkheid niet gereguleerd wordt door Richtlijn 201X/XXX tot herziening van Richtlijn 2010/13/EG. Binnen de werkingssfeer ervan vallen niet de audiovisuele mediadiensten waarvan de toegankelijkheid gereguleerd wordt door Richtlijn 2010/13/EU]⁴²;

---

⁴⁰ Het voorzitterschap stelt voor dit te vervangen door een verwijzing naar de eCode indien dat wetboek vóór de ETW wordt vastgesteld.

⁴¹ Richtlijn 2010/13/EU van het Europees Parlement en de Raad van 10 maart 2010 betreffende de coördinatie van bepaalde wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in de lidstaten inzake het aanbieden van audiovisuele mediadiensten (PB L 95 van 15.4.2010, blz. 1).

⁴² Referenties te gelegener tijd te controleren.

(6b)(nieuw)"eindapparatuur voor gebruik door consumenten, met interactieve computer-functies voor toegang tot audiovisuele mediadiensten": elke soort apparatuur met als voornaamste functie het verlenen van toegang tot diensten in de zin van artikel 1, lid 1, punt a), van Richtlijn 2010/13/EU, daaronder begrepen televisie-uitzendingen in de zin van artikel 1, lid 1, punt e), audiovisuele mediadiensten op aanvraag in de zin van artikel 1, lid 1, punt g), en audiovisuele commerciële communicatie in de zin van artikel 1, lid 1, punt h), van genoemde richtlijn;

(25)(nieuw)"e-boek en bijbehorende programmatuur": dienst die bestaat in het ter beschikking stellen van digitale bestanden met een elektronische versie van een boek, dat kan worden geopend, doorgebladerd, gelezen en gebruikt, alsmede van de programmatuur, daaronder begrepen mobiele applicaties, die nodig is om deze digitale bestanden te openen, te doorbladeren, te lezen en te gebruiken. De in punt 25a (nieuw) genoemde programmatuur valt hier niet onder;

(25a)(nieuw)"e-lezer": speciaal toestel, met apparatuur en programmatuur, om e-boekbestanden te openen, te doorbladeren, te lezen en te gebruiken;

21. **"diensten op het gebied van e-handel": diensten geleverd op afstand, via websites en mobiele applicaties, langs elektronische weg en op individueel verzoek van een consument, met het oog op het sluiten van een consumentenovereenkomst;**

(20a)(nieuw)"bankdiensten voor consumenten": het verstrekken aan consumenten, mede via websites en mobiele applicaties, van de volgende bankdiensten of financiële diensten: onder de richtlijn inzake kredietovereenkomsten voor consumenten (2008/48/EG) of de richtlijn hypothecair krediet (2014/17/EU) vallende kredietovereenkomsten; diensten als omschreven in bijlage I, deel A, punten 1-5 en deel B, punten 1, 2, 4 en 5 van de Richtlijn markten voor financiële instrumenten (MiFID II- 2014/65/EG); betalingsdiensten in de zin van artikel 4, punt 3, van de richtlijn betreffende betalingsdiensten ((EU) 2015/2366); en aan de betaalrekening gekoppelde diensten als omschreven in de richtlijn inzake betaalrekeningen (2014/92/EU) en elektronisch geld als omschreven in Richtlijn 2009/110/EG;

(20b)(nieuw)"betaalterminal": apparaat met als voornaamste functie het verrichten van betalingen met gebruik van betaalinstrumenten als omschreven in artikel 4, punt 14, van de richtlijn betreffende betalingsdiensten ((EU) 2015/2366) op een fysiek verkooppunt, doch niet in een virtuele omgeving;

7a (nieuw)"luchtdiensten voor passagiers": commerciële luchtdiensten voor passagiers in de zin van artikel 2, punt l), van Verordening (EG) nr. 1107/2006, voor het vertrek van, de doorreis via of de aankomst op een luchthaven, indien deze luchthaven op het grondgebied van een lidstaat is gelegen. Binnen de werkingssfeer van deze bepaling vallen ook de vluchten die van een in een derde land gelegen luchthaven vertrekken naar een op het grondgebied van een lidstaat gelegen luchthaven waar de diensten door in de EU gevestigde luchtvaartmaatschappijen worden verricht;

(7b)(nieuw) "diensten voor personenvervoer per bus": onder artikel 2, lid 1, van Verordening (EG) nr. 181/2011 vallende diensten;

(7c)(nieuw) "diensten voor personenvervoer per spoor": alle diensten voor treinreizigers in de zin van artikel 2, lid 1, van Verordening (EG) nr. 1371/2007, met uitzondering van de in artikel 2, lid 2, van genoemde verordening bedoelde diensten. "Stads- en voorstadsvervoersdiensten" in de zin van artikel 3, punt 6), van Richtlijn 2012/34/EU of "regionale diensten" in de zin van artikel 3, punt 7, van genoemde richtlijn, vallen niet onder de werkingssfeer van deze bepaling;

(7d)(nieuw) "diensten voor personenvervoer over water": onder artikel 2, lid 1, van Verordening (EU) nr. 1177/2010 vallende passagiersdiensten. De onder artikel 2, lid 2, van genoemde verordening vallende diensten behoren niet tot de werkingssfeer van deze bepaling.

(27)(nieuw)"elektronische ticketing": systeem waarmee een vervoersbewijs in de vorm van één kaartje of meerdere kaartjes, een abonnement of reissaldo elektronisch wordt opgeladen op een fysiek vervoersbewijs of ander hulpmiddel, in plaats van op een papieren kaartje te worden afgedrukt;

(28)(nieuw)"elektronische ticketingdiensten": systeem waarmee kaartjes voor personenvervoer worden aangekocht, ook online, door middel van een apparaat met interactieve computerfuncties, en dat die kaartjes in elektronische vorm aan de koper ter beschikking stelt, zodat deze op papier kunnen worden afgedrukt of tijdens de reis op een mobiel apparaat met interactieve computerfuncties kunnen worden getoond.

HOOFDSTUK II

TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN EN VRIJ VERKEER

Artikel 3

Toegankelijkheidsvoorschriften

1. De lidstaten zien erop toe dat **marktdeelnemers uitsluitend in artikel 1, lid 1, bedoelde producten [...] in de handel brengen en uitsluitend in artikel 1, lid 2, bedoelde diensten leveren die [...]** voldoen aan de toegankelijkheidsvoorschriften in bijlage I overeenkomstig de bepalingen in de leden **2, 3 en 4** van dit artikel, **onverminderd artikel 12.**

2. **Alle in artikel 1, lid 1, genoemde producten voldoen aan de toepasselijke voorschriften in deel I van bijlage I.**

Alle in artikel 1, lid 1, genoemde producten, met uitzondering van de onder b) bedoelde zelfbedieningsterminals, voldoen aan de voorschriften in deel II van bijlage I.

3. **Onverminderd het bepaalde in de tweede alinea van dit lid, voldoen alle in artikel 1, lid 2, genoemde diensten aan de voorschriften in de delen III en IV van bijlage I.**

De in artikel 1, lid 2, onder c), bedoelde onderdelen van passagiersvervoerdiensten door de lucht, per autobus, per spoor en over het water hoeven slechts te voldoen aan de voorschriften in deel III van bijlage I.

[...]

4. **Micro-ondernemingen die in artikel 1, lid 2, bedoelde diensten aanbieden, worden vrijgesteld van de naleving van de voorschriften in lid 3 van dit artikel, en van elke verplichting in verband met de naleving van die voorschriften.**

5-10. **geschrapt**

11. **(nieuw)De lidstaten kunnen de marktdeelnemers in kennis stellen van de indicatieve voorbeelden van de wijze waarop kan worden voldaan aan de toegankelijkheidsvoorschriften in bijlage I, of van het verwachte resultaat van de toepassing ervan in bijlage Ia.**

Artikel 3a (nieuw)

Bestaande Uniewetgeving op het gebied van passagiersvervoer

1. **De naleving van de bestaande Uniewetgeving op het gebied van vervoer wat betreft de verstrekking van toegankelijke informatie en de verstrekking van informatie over toegankelijkheid wordt beschouwd als de naleving van de overeenkomstige voorschriften in deze richtlijn. De bestaande EU-wetgeving in kwestie omvat Verordening (EU) nr. 1371/2007, Verordening (EU) nr. 1300/2014, Verordening (EU) nr. 181/2011, Verordening (EU) nr. 1177/2010, Verordening (EG) nr. 261/2004 en Verordening (EG) nr. 1107/2006. Aanvullende voorschriften die bij deze richtlijn binnen haar toepassingsgebied worden vastgesteld, zijn geheel van toepassing.**

2. **Wanneer een spoorwegonderneming voldoet aan de toegankelijkheidsvoorschriften met betrekking tot haar officiële website, overeenkomstig Verordening (EU) nr. 454/2011, wordt dit beschouwd als naleving van de overeenkomstige bepalingen van deze richtlijn. Andere websites van de spoorwegdienstaanbieders die door consumenten worden gebruikt, voldoen aan deze richtlijn.**
3. **De voorschriften van deze richtlijn gelden ook wanneer in het Unierecht expliciet naar deze richtlijn wordt verwezen.**

Artikel 4
Vrij verkeer

De lidstaten werpen geen door toegankelijkheidseisen gemotiveerde belemmeringen op voor het op hun grondgebied in de handel brengen van producten **of verstrekken van diensten** die voldoen aan de voorschriften van deze richtlijn. [...]

HOOFDSTUK III⁴³
VERPLICHTINGEN VAN MARKTDEELNEMERS DIE ZICH MET PRODUCTEN
BEZIGHOUDEN

Artikel 5
Verplichtingen van fabrikanten

1. Wanneer fabrikanten hun producten in de handel brengen, waarborgen zij dat deze zijn ontworpen en vervaardigd met in achtneming van de toepasselijke **overeenkomstig deze richtlijn vastgestelde** toegankelijkheidsvoorschriften.
2. De fabrikanten stellen de technische documentatie op overeenkomstig bijlage II en voeren de conformiteitsbeoordeling uit — of laten deze uitvoeren — volgens de in die bijlage vermelde procedure.

---

⁴³ Dit hoofdstuk is in drie delen onderverdeeld om duidelijk aan te geven welke artikelen betrekking hebben op producten (5-10), op diensten (11) en op zowel producten als diensten (12).

Wanneer met die procedure is aangetoond dat het product aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften voldoet, stellen de fabrikanten een EU-conformiteitsverklaring op en brengen zij de CE-markering aan.

2a. (nieuw) Fabrikanten bewaren de technische documentatie en de EG-conformiteitsverklaring gedurende 5 jaar nadat het product in de handel is gebracht.

3. Fabrikanten zorgen ervoor dat zij beschikken over procedures om de conformiteit van hun serieproductie voortdurend te waarborgen. Er wordt adequaat rekening gehouden met veranderingen in het ontwerp of de kenmerken van het product en met wijzigingen in de geharmoniseerde normen of in technische specificaties waarnaar in de conformiteitsverklaring van het product wordt verwezen.
4. [...]
5. Fabrikanten zorgen ervoor dat op hun producten een type-, partij- of serienummer, dan wel een ander identificatiemiddel is aangebracht, of wanneer dit door de omvang of aard van het product niet mogelijk is, dat de vereiste informatie op de verpakking of in een bij het product gevoegd document is vermeld.
6. Fabrikanten vermelden hun naam, geregistreerde handelsnaam of hun geregistreerde merknaam en het contactadres op het product, of wanneer dit niet mogelijk is, op de verpakking of in een bij het product gevoegd document. Het adres geeft één centraal punt aan waar contact met de fabrikant kan worden opgenomen. **De contactgegevens worden gesteld in een voor eindgebruikers en markttoezichtautoriteiten gemakkelijk te begrijpen taal.**
7. De fabrikanten zien erop toe dat het product vergezeld gaat van instructies en informatie aangaande de veiligheid die zijn opgesteld in een taal die consumenten en **andere** eindgebruikers gemakkelijk kunnen begrijpen, zoals bepaald door de betrokken lidstaat. **Die instructies en informatie, evenals eventuele etikettering, zijn duidelijk en begrijpelijk.**

8. Fabrikanten die van mening zijn of redenen hebben om aan te nemen dat een door hen in de handel gebracht product niet voldoet aan deze richtlijn, nemen onmiddellijk de nodige corrigerende maatregelen om het product conform te maken **of zo nodig** uit de handel te nemen [...]. Voorts brengen fabrikanten, indien het product [...] **niet voldoet aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften**, de bevoegde nationale autoriteiten van de lidstaten waar zij het product op de markt hebben aangeboden hiervan onmiddellijk op de hoogte, waarbij zij in het bijzonder de aard van de niet-conformiteit en alle genomen corrigerende maatregelen uitvoerig beschrijven.

9. Als een bevoegde nationale autoriteit een gemotiveerd verzoek daartoe doet, verstrekken fabrikanten aan deze autoriteit alle benodigde informatie en documentatie om de conformiteit van het product aan te tonen, in een taal die deze autoriteit gemakkelijk kan begrijpen. Op verzoek van deze autoriteit verlenen zij medewerking aan alle **noodzakelijke** maatregelen die worden genomen om **de niet-conformiteit met de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften van** door hen in de handel gebrachte producten weg te nemen, [...] **met name door de producten in overeenstemming te brengen met die voorschriften [...]**.

Artikel 6

Gemachtigden

1. Een fabrikant kan via een schriftelijk mandaat een gemachtigde aanstellen. De verplichtingen uit hoofde van artikel 5, lid 1, en de opstelling van technische documentatie vallen niet onder het mandaat van de gemachtigde.

2. Een gemachtigde voert de taken uit die vermeld zijn in het mandaat dat hij van de fabrikant heeft ontvangen. De gemachtigde mag uit hoofde van het mandaat ten minste de volgende taken verrichten:

aa) (nieuw)ter beschikking van de nationale toezichtautoriteiten houden van de EG-conformiteitsverklaring en de technische documentatie gedurende 5 jaar;

- a) verstrekken aan een bevoegde nationale autoriteit, op diens met redenen omkleed verzoek daartoe, van alle benodigde informatie en documentatie om de conformiteit van het product aan te tonen;
- b) meewerken met de bevoegde nationale autoriteiten op hun verzoek, aan alle **noodzakelijke** maatregelen die worden genomen om **de niet-conformiteit met de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften [...]** van onder hun mandaat vallende producten **weg te nemen**.

Artikel 7

Verplichtingen van importeurs

1. Importeurs brengen alleen conforme producten in de handel.
2. Alvorens een product in de handel te brengen, zien de importeurs erop toe dat de fabrikant de in bijlage II vermelde procedure voor conformiteitsbeoordeling heeft uitgevoerd. Zij zorgen ervoor dat de fabrikant de in die bijlage vereiste technische documentatie heeft opgesteld, dat het product is voorzien van de CE-markering en vergezeld gaat van de vereiste documenten en dat de fabrikant aan de voorschriften in artikel 5, leden 5 en 6, heeft voldaan.
3. Als een importeur van oordeel is of redenen heeft om aan te nemen dat een product niet voldoet aan de **toepasselijke** toegankelijkheidsvoorschriften[...], brengt hij het product niet in de handel voordat het conform is gemaakt. Voorts brengt de importeur, **indien het product niet voldoet aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften**, de fabrikant en de markttoezichtautoriteiten hiervan op de hoogte.

4. Importeurs vermelden hun naam, geregistreerde handelsnaam of hun geregistreerde merknaam en het contactadres op het product, of wanneer dit niet mogelijk is, op de verpakking of in een bij het product gevoegd document. **De contactgegevens worden gesteld in een voor eindgebruikers en markttoezichtautoriteiten gemakkelijk te begrijpen taal.**
  5. De importeurs zien erop toe dat het product vergezeld gaat van instructies en **veiligheidsinformatie** in een taal die consumenten en andere eindgebruikers gemakkelijk kunnen begrijpen, zoals bepaald door de betrokken lidstaat.
  6. De importeurs zorgen gedurende de periode dat zij voor het product verantwoordelijk zijn, voor zodanige opslag- en vervoersomstandigheden dat de conformiteit van het product met de **toepasselijke, overeenkomstig deze richtlijn vastgestelde** toegankelijkheidsvoorschriften niet in gevaar komt.
  7. [...]
- 7a. (nieuw) Importeurs houden gedurende 5 jaar een kopie van de EU-conformiteitsverklaring ter beschikking van de markttoezichtautoriteiten en zorgen ervoor dat de technische documentatie op verzoek aan die autoriteiten kan worden verstrekt.**
8. Importeurs die van mening zijn of redenen hebben om aan te nemen dat een door hen in de handel gebracht product niet voldoet aan **deze richtlijn [...]**, nemen onmiddellijk de nodige corrigerende maatregelen om het product conform te maken **of [...]** uit de handel te nemen **[...]**. Voorts brengen importeurs, indien het product [...] **niet voldoet aan de toepasselijke** toegankelijkheidsvoorschriften, de bevoegde nationale autoriteiten van de lidstaten waar zij het product op de markt hebben aangeboden hiervan onmiddellijk op de hoogte, waarbij zij in het bijzonder de aard van de **niet-conformiteit** en alle genomen corrigerende maatregelen uitvoerig beschrijven.

9. Als een bevoegde nationale autoriteit een met redenen omkleed verzoek daartoe doet, verstrekken importeurs aan deze autoriteit alle benodigde informatie en documentatie om de conformiteit van het product aan te tonen, in een taal die deze autoriteit gemakkelijk kan begrijpen. Op verzoek van deze autoriteit verlenen zij medewerking aan alle **noodzakelijke** maatregelen die worden genomen om **de niet-conformiteit met de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften** van de door hen in de handel gebrachte producten weg te nemen.

Artikel 8

Verplichtingen van distributeurs

1. Distributeurs die een product in de handel brengen, betrachten de nodige zorgvuldigheid in verband met de voorschriften van deze richtlijn.
2. Voordat zij een product in de handel brengen, vergewissen distributeurs zich ervan dat de vereiste CE-markering op het product is aangebracht, dat het product vergezeld gaat van de vereiste documenten en van instructies en **veiligheidsinformatie** die zijn opgesteld in een taal die eenvoudig te begrijpen is door de consumenten en andere eindgebruikers in de lidstaat waar het product op de markt wordt aangeboden en dat de fabrikant en de importeur aan de voorschriften van artikel 5, leden 5 en 6, en artikel 7, lid 4, hebben voldaan.
3. Wanneer een distributeur van mening is of redenen heeft om aan te nemen dat een product niet conform is met deze [...] **richtlijn**, mag hij het product niet in de handel brengen totdat het conform is gemaakt. Voorts brengt de **distributeur**, [...] **indien het product niet voldoet aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften**, de fabrikant en de markttoezichtautoriteiten hiervan op de hoogte.
4. Distributeurs zorgen gedurende de periode dat zij voor het product verantwoordelijk zijn, voor zodanige opslag- en vervoersomstandigheden dat de conformiteit van het product met de **toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften** [...] niet in gevaar komt [...].

5. Distributeurs die van mening zijn of redenen hebben om aan te nemen dat een door hen in de handel gebracht product niet voldoet aan deze richtlijn, nemen onmiddellijk de nodige corrigerende maatregelen om het product conform te maken **of zo nodig** uit de handel te nemen [...]. Voorts brengen distributeurs, indien het product **niet voldoet aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften**, de bevoegde nationale autoriteiten van de lidstaten waar zij het product op de markt hebben aangeboden hiervan onmiddellijk op de hoogte, waarbij zij in het bijzonder de aard van de **niet-conformiteit** en alle genomen corrigerende maatregelen uitvoerig beschrijven.
6. Distributeurs verstrekken de bevoegde nationale autoriteit, wanneer deze een met redenen omkleed verzoek daartoe doet, alle benodigde informatie en documentatie om de conformiteit van een product aan te tonen. Op verzoek van deze autoriteit verlenen zij medewerking aan alle **noodzakelijke** maatregelen die worden genomen om **de niet-conformiteit met de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften** van de door hen in de handel aangeboden producten weg te nemen.

Artikel 9

Gevallen waarin de verplichtingen van fabrikanten van toepassing zijn op importeurs en distributeurs

Een importeur of distributeur wordt voor de toepassing van deze richtlijn als fabrikant beschouwd en moet aan de in artikel 5 vermelde verplichtingen van de fabrikant voldoen wanneer hij een product onder zijn eigen naam of merknaam in de handel brengt of een reeds in de handel gebracht product zodanig wijzigt dat de conformiteit met betrekking tot deze richtlijn in gevaar kan komen.

Artikel 10

Identificatie van marktdeelnemers die zich met producten bezighouden

1. **In de artikelen 5 tot en met 8 bedoelde** marktdeelnemers delen, op verzoek, aan de markttoezichtautoriteiten het volgende mede:

- a) welke marktdeelnemers een product aan hen hebben geleverd;
  - b) aan welke marktdeelnemers zij een product hebben geleverd.
2. **In de artikelen 5 tot en met 8 bedoelde** marktdeelnemers moeten tot **vijf** jaar nadat het product aan hen is geleverd en tot **vijf** jaar nadat zij het product hebben geleverd, de in het eerste lid bedoelde informatie kunnen verstrekken.

HOOFDSTUK III A

VERPLICHTINGEN VAN MARKTDEELNEMERS DIE DIENSTEN VERLENEN

Artikel 11

Verplichtingen van dienstverleners

1. Dienstverleners zorgen ervoor dat zij hun diensten in overeenstemming met artikel 3 ontwerpen en verlenen.
2. Dienstverleners stellen overeenkomstig bijlage III de vereiste informatie op waarin wordt uitgelegd op welke manier de diensten voldoen aan de **toepasselijke** toegankelijkheidsvoorschriften [...]. De informatie wordt aan het publiek in schriftelijke en mondelinge vorm ter beschikking gesteld, waarvan ten minste een vorm toegankelijk is voor [...] personen met een handicap. Dienstverleners bewaren de informatie zolang de dienst in werking is.

3. **Onverminderd artikel 27a (nieuw) zorgen** dienstverleners [...] ervoor dat procedures worden toegepast [...] die garanderen dat de [...] dienstverlening in overeenstemming blijft met de **toepasselijke** toegankelijkheidsvoorschriften [...]. Dienstverleners houden op gepaste wijze rekening met veranderingen in de dienstverlening, [...] veranderingen in de **toepasselijke** toegankelijkheidsvoorschriften **en veranderingen in de geharmoniseerde normen of in technische specificaties op basis waarvan wordt verklaard of een dienst aan de toegankelijkheidsvoorschriften voldoet**. Als de dienst hiermee niet in overeenstemming is, nemen dienstverleners onmiddellijk de nodige corrigerende maatregelen om het product in overeenstemming te brengen met de [...] **toepasselijke** toegankelijkheidsvoorschriften.
4. Als een bevoegde nationale autoriteit een gemotiveerd verzoek daartoe doet, verstrekken dienstverleners deze autoriteit alle benodigde informatie om aan te tonen dat de dienst voldoet aan de [...] **toepasselijke** toegankelijkheidsvoorschriften. Op verzoek van deze autoriteit verlenen zij medewerking aan alle maatregelen die worden genomen om de conformiteit met die voorschriften te waarborgen. **Voorts brengen dienstverleners, indien de dienst niet aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften voldoet, de bevoegde nationale autoriteiten van de lidstaten waar hun dienst wordt aangeboden hiervan onmiddellijk op de hoogte, waarbij zij in het bijzonder de aard van de niet-conformiteit en alle genomen corrigerende maatregelen uitvoerig beschrijven.**

HOOFDSTUK III B
FUNDAMENTELE WIJZIGING VAN PRODUCTEN OF DIENSTEN EN
ONEVENREDIGE LAST VOOR MARKTDEELNEMERS

Artikel 12⁴⁴

Fundamentele wijziging en onevenredige last

1. De in artikel 3 bedoelde toegankelijkheidsvoorschriften zijn van toepassing voor zover zij niet leiden tot een ingrijpende wijziging van [...] een product of dienst die zou leiden tot een wijziging van de wezenlijke aard van dat product of die dienst.
2. De in artikel 3 bedoelde toegankelijkheidsvoorschriften zijn van toepassing voor zover zij geen onevenredige last voor de betrokken marktdeelnemers opleveren.
5. De beoordeling van de mate waarin naleving van de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten of diensten [...] een fundamentele wijziging of onevenredige last tot gevolg heeft, wordt uitgevoerd **en gedocumenteerd** door de marktdeelnemer. **De lidstaten verlangen van de marktdeelnemers dat zij die beoordeling uitvoeren voordat zij gebruik maken van de uitzondering waarin de leden 1 en 2 voor een specifiek product of een specifieke dienst voorzien.**
4. **Marktdeelnemers van wie de last in verband met toegankelijkheid** wordt gecompenseerd door financiering, **specifiek voor het garanderen van toegankelijkheid**, uit andere bronnen dan de eigen middelen van de marktdeelnemer, ongeacht of dit publieke of particuliere financiering betreft, **kunnen niet beweren dat de toepassing van de in artikel 2 bedoelde toegankelijkheidsvoorschriften hun een onevenredige last zou opleggen.**

---

⁴⁴ De nummering van de punten is gehandhaafd, maar de volgorde van de leden is gewijzigd.

3. Om te beoordelen of de naleving van de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten of diensten [...] een onevenredige last oplevert, houden de marktdeelnemers rekening met de ijkpunten in bijlage IV. Bij het uitvoeren en documenteren van de beoordeling of de toegankelijkheidsvoorschriften een onevenredige last opleggen, verricht de marktdeelnemer een algemene beoordeling aan de hand van de toepasselijke ijkpunten in bijlage IV.

3c. (nieuw) Dienstverleners die zich op lid 2 van dit artikel baseren, vernieuwen voor elke categorie of soort dienst hun beoordeling van de onevenredige last minstens om de vijf jaar, of telkens wanneer de aangeboden dienst wordt gewijzigd, of op verzoek van een nationale toezichtautoriteit.

6. Als marktdeelnemers voor een specifiek product of een specifieke dienst gebruik hebben gemaakt van de in de leden 1 [...] en [...] 2 voorziene uitzondering, [...] verstrekken zij op verzoek van een bevoegde nationale autoriteit de in lid 5 bedoelde beoordeling. Daartoe bewaren zij alle relevante documenten gedurende een periode van 5 jaar na de laatste aanbidding van een product op de markt van de Unie, of gedurende een periode van 5 jaar na laatste aanbidding van een dienst op de markt.

Indien micro-ondernemingen in afwijking van de eerste alinea voor een bepaald product gebruik maken van de in de leden 1 en 2 genoemde uitzondering, hoeven zij geen schriftelijke bewijsstukken van de beoordeling als bedoeld in lid 3 op te stellen, tenzij een bevoegde nationale autoriteit daarom verzoekt. Bij een dergelijk verzoek binnen de termijn als bedoeld in de eerste alinea, verstrekken zij de bevoegde autoriteit de gegevens op basis waarvan is besloten dat naleving van de toegankelijkheidsvoorschriften voor bepaalde producten zou leiden tot een fundamentele wijziging of een onevenredige last zou opleggen.

7. (nieuw)Indien naar aanleiding van de in lid 3 bedoelde beoordeling wordt geconcludeerd dat het de dienstverlener onevenredig zou belasten als hij gebruik moest maken van zelfbedieningsterminals om ervoor te zorgen dat alle dergelijke terminals aan de voorschriften van artikel 3 voldoen, zal tevens worden nagegaan of de toegankelijkheid van de dienst kan worden gewaarborgd op een wijze die niet onevenredig is, door een beperkter aantal toegankelijke zelfbedieningsterminals ter beschikking te stellen.

HOOFDSTUK IV

GEHARMONISEERDE NORMEN EN GEMEENSCHAPPELIJKE TECHNISCHE SPECIFICATIES VAN PRODUCTEN EN DIENSTEN

Artikel 13

Vermoeden van conformiteit

1. Producten en diensten die voldoen aan geharmoniseerde normen of delen daarvan waarvan de referenties in het *Publicatieblad van de Europese Unie* zijn bekendgemaakt, worden geacht in overeenstemming te zijn met de in artikel 3 genoemde toegankelijkheidsvoorschriften voor zover deze binnen het toepassingsgebied van die normen of delen daarvan vallen.

Artikel 14

Gemeenschappelijke technische specificaties

1. Als in het *Publicatieblad van de Europese Unie* geen verwijzing naar geharmoniseerde normen conform Verordening (EU) nr. 1025/2012 is bekendgemaakt en als met het oog op marktharmonisatie gedetailleerdere toegankelijkheidsvoorschriften voor bepaalde producten en diensten vereist zijn, kan de Commissie uitvoeringshandelingen vaststellen waarin gemeenschappelijke technische specificaties ("GTS") worden vastgelegd voor de toegankelijkheidsvoorschriften die in bijlage I bij deze richtlijn zijn opgenomen. Die uitvoeringshandelingen worden vastgesteld overeenkomstig de in artikel 24, lid 2, van deze richtlijn bedoelde onderzoeksprocedure.

2. Producten en diensten die in overeenstemming zijn met de in lid 1 bedoelde GTS of delen daarvan, worden geacht in overeenstemming te zijn met de in artikel 3 genoemde toegankelijkheidsvoorschriften voor zover deze binnen het toepassingsgebied van die GTS of delen daarvan vallen.

HOOFDSTUK IV A

CONFORMITEIT VAN PRODUCTEN EN CE-MARKERING

Artikel 15

EU-conformiteitsverklaring van producten

1. De EU-conformiteitsverklaring bevat een vermelding dat is aangetoond dat wordt voldaan aan de geldende toegankelijkheidsvoorschriften zoals vermeld in artikel 3. Wanneer gebruik is gemaakt van de bij artikel 12 bepaalde uitzondering, wordt in de EU-conformiteitsverklaring vermeld op welke toegankelijkheidsvoorschriften die uitzondering betrekking heeft.
2. De structuur van de EU-conformiteitsverklaring komt overeen met het model in bijlage III bij Besluit nr. 768/2008/EG. De verklaring bevat de elementen die zijn vastgelegd in bijlage II bij deze richtlijn en wordt voortdurend actueel gehouden. [...] De EU-conformiteitsverklaring wordt vertaald in de taal of talen die worden voorgeschreven door de lidstaat waar het product in de handel wordt gebracht of op de markt wordt aangeboden.
3. Als voor een product uit hoofde van meer dan één handeling van de Unie een EU-conformiteitsverklaring vereist is, wordt er één EU-conformiteitsverklaring met betrekking tot al die handelingen van de Unie opgesteld. In die verklaring wordt aangegeven om welke handelingen het gaat, met vermelding van de publicatiegegevens.
4. Met het opstellen van de EU-conformiteitsverklaring neemt de fabrikant de verantwoordelijkheid op zich voor de conformiteit van het product **met de voorschriften van deze richtlijn.**

Artikel 16

Algemene beginselen van de CE-markering van producten

De CE-markering is onderworpen aan de algemene beginselen die zijn vastgesteld in artikel 30 van Verordening (EG) nr. 765/2008.

Artikel 16 bis (nieuw)

Voorschriften en voorwaarden voor het aanbrengen van de CE-markering

- 1. De CE-markering wordt zichtbaar, leesbaar en onuitwisbaar op het product of op het gegevensplaatje aangebracht. Wanneer dit gezien de aard van het product niet mogelijk of niet gerechtvaardigd is, wordt de markering aangebracht op de verpakking en de begeleidende documenten.**
- 2. De CE-markering wordt aangebracht voordat het product in de handel wordt gebracht.**
- 3. De lidstaten bouwen voort op bestaande mechanismen om te zorgen voor een juiste toepassing van de voorschriften voor de CE-markering en nemen passende maatregelen in geval van oneigenlijk gebruik van die markering.**

HOOFDSTUK V⁴⁵

MARKTTOEZICHT OP PRODUCTEN EN VRIJWARINGSPROCEDURE VAN DE UNIE

Artikel 17

Markttoezicht op producten

1. Artikel 15, lid 3, **de artikelen 16 tot en met 19, artikel 21, de artikelen 23 tot en met 28 en artikel 29, leden 2 en 3**, van Verordening (EG) nr. 765/2008 zijn van toepassing op producten.
2. Bij het uitoefenen van markttoezicht op producten **verifiëren de betrokken markttoezichtautoriteiten, wanneer de marktdeelnemer gebruik heeft gemaakt van de uitzondering waarin artikel 12 van deze richtlijn voorziet en waar noodzakelijk en passend, of de marktdeelnemer de in artikel 12 bedoelde beoordeling heeft uitgevoerd, evalueren zij die beoordeling en de resultaten ervan, met inbegrip van het correct gebruik van de ijkpunten in bijlage IV, en controleren zij of de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften worden nageleefd.**
3. De lidstaten zorgen ervoor dat de informatie die de markttoezichtautoriteiten hebben verzameld met betrekking tot de naleving door marktdeelnemers van de toepasselijke toegankelijkheidseisen [...] en de beoordeling van de in artikel 12 bedoelde uitzonderingen op verzoek in een toegankelijk format aan de consumenten ter beschikking wordt gesteld, behalve wanneer die informatie niet kan worden verstrekt om redenen van vertrouwelijkheid, zoals bedoeld in artikel 19, lid 5, van Verordening (EG) nr. 765/2008.

---

⁴⁵ Dit hoofdstuk is onderverdeeld in toezicht op producten en toezicht op diensten.

Artikel 19

Procedure op nationaal niveau voor producten die niet voldoen aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften

1. Als de markttoezichtautoriteiten van een lidstaat [...] voldoende reden hebben om aan te nemen dat een onder deze richtlijn vallend product **niet aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften voldoet** [...], voeren zij in het licht van alle [...] **toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften** van deze richtlijn een beoordeling van het betrokken product uit. De betrokken marktdeelnemers verlenen **daartoe** volledige medewerking aan de markttoezichtautoriteiten.

Als de markttoezichtautoriteiten bij deze beoordeling vaststellen dat het product niet aan de voorschriften van deze richtlijn voldoet, gelasten zij de betrokken marktdeelnemer onverwijld passende corrigerende maatregelen te nemen om het product binnen een **door hen vast te stellen** redelijke termijn **die evenredig is met de aard van de niet-conformiteit**, in overeenstemming te brengen met deze voorschriften.

Uitsluitend indien de betrokken marktdeelnemer heeft verzuimd om binnen de in de tweede alinea bedoelde termijn doeltreffende corrigerende maatregelen te nemen, eisen de markttoezichtautoriteiten dat hij het product binnen een redelijke extra termijn uit de handel neemt.

Artikel 21 van Verordening (EG) nr. 765/2008 is van toepassing op de in de tweede **en de derde** alinea genoemde maatregelen.

2. Als de markttoezichtautoriteiten van mening zijn dat de niet-conformiteit niet tot hun nationale grondgebied beperkt is, brengen zij de Commissie en de andere lidstaten op de hoogte van de resultaten van de beoordeling en van de maatregelen die zij van de marktdeelnemer hebben verlangd.

3. De marktdeelnemer zorgt ervoor dat alle passende corrigerende maatregelen worden toegepast op alle betrokken producten die hij in de Unie op de markt heeft aangeboden.
4. Als de betrokken marktdeelnemer niet binnen de in lid 1, **derde** alinea, bedoelde termijn doeltreffende corrigerende maatregelen neemt, nemen de markttoezichtautoriteiten alle passende voorlopige maatregelen om het op hun nationale markten aanbieden van het product te verbieden of te beperken, **of** het product op die markt uit de handel te nemen [...]. De markttoezichtautoriteiten brengen de Commissie en de andere lidstaten onverwijld van deze maatregelen op de hoogte.
5. De in lid 4 bedoelde informatie omvat alle bekende informatie, met name de gegevens die nodig zijn om het niet-conforme product te identificeren en om de oorsprong van het product, de aard van de vermeende niet-conformiteit en van [...] **de toegankelijkheidsvoorschriften waar het product niet aan voldoet**, en de aard en de duur van de nationale maatregelen vast te stellen, evenals de argumenten die door de betrokken marktdeelnemer worden aangevoerd. De markttoezichtautoriteiten vermelden met name of de niet-conformiteit aan een van de volgende oorzaken te wijten is:
  - a) het product voldoet niet aan **de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften [...]**;
of
  - b) tekortkomingen in de in artikel 13 bedoelde geharmoniseerde normen **of tekortkomingen in de in artikel 14 bedoelde gemeenschappelijke technische specificaties** die een vermoeden van conformiteit rechtvaardigen.

6. De andere lidstaten dan de lidstaat die de procedure is gestart, brengen de Commissie en de andere lidstaten onverwijld op de hoogte van eventuele door hen genomen maatregelen, van eventuele aanvullende informatie over de niet-conformiteit van het betrokken product waarover zij beschikken en — als zij het niet eens zijn met de aangemelde nationale maatregel — van hun bezwaren.
7. Als binnen drie maanden na ontvangst van de in lid 4 bedoelde informatie door een lidstaat of de Commissie geen bezwaar tegen een voorlopige maatregel van een lidstaat is aangetekend, wordt die maatregel geacht gerechtvaardigd te zijn.
8. De lidstaten zorgen ervoor dat ten aanzien van het betrokken product onverwijld passende beperkende maatregelen worden genomen, zoals het uit de handel nemen van het product.

Artikel 20

Vrijwaringsprocedure van de Unie

1. Als na voltooiing van de procedure in artikel 19, leden 3 en 4, bezwaren tegen een maatregel van een lidstaat worden aangetekend of de Commissie van mening is dat een nationale maatregel in strijd is met de wetgeving van de Unie, treedt de Commissie onverwijld in overleg met de lidstaten en de betrokken marktdeelnemer(s) en voert zij een evaluatie van de nationale maatregel uit. Aan de hand van die evaluatie besluit de Commissie of de nationale maatregel al dan niet gerechtvaardigd is.

De Commissie richt haar besluit tot alle lidstaten en brengt de lidstaten en de betrokken marktdeelnemer(s) daarvan onmiddellijk op de hoogte.

2. Als de nationale maatregel gerechtvaardigd wordt geacht, nemen alle lidstaten de nodige maatregelen om het niet-conforme product uit de handel te nemen en stellen zij de Commissie daarvan in kennis. Als de nationale maatregel niet gerechtvaardigd wordt geacht, trekt de betrokken lidstaat de maatregel in.
3. Als de nationale maatregel gerechtvaardigd wordt geacht en de niet-conformiteit van het product wordt toegeschreven aan tekortkomingen in de geharmoniseerde normen bedoeld in artikel 19, lid 5, punt b), past de Commissie de procedure van artikel 11 van Verordening (EU) nr. 1025/2012 toe.
4. **(nieuw) Indien de nationale maatregel gerechtvaardigd wordt geacht en de niet-conformiteit van het product wordt toegeschreven aan tekortkomingen in de gemeenschappelijke specificaties zoals bedoeld in artikel 19, lid 5, onder b), stelt de Commissie onverwijld een uitvoeringshandeling tot wijziging of intrekking van de betrokken gemeenschappelijke specificatie vast. De uitvoeringshandeling wordt vastgesteld volgens de in artikel 24, lid 2, bedoelde onderzoeksprocedure.**

Artikel 20 bis (nieuw)

Formele niet-conformiteit

1. **Onverminderd artikel 19 verlangt een lidstaat, wanneer hij een van de volgende feiten vaststelt, van de betrokken marktdeelnemer dat deze een einde maakt aan de niet-conformiteit:**
  - a) **de CE-markering is in strijd met artikel 30 van Verordening (EG) nr. 765/2008 of artikel 16a (nieuw) van deze richtlijn aangebracht;**
  - b) **de CE-markering is niet aangebracht;**
  - c) **er is geen EU-conformiteitsverklaring opgesteld;**
  - d) **de EU-conformiteitsverklaring is niet correct opgesteld;**

e)de technische documentatie is niet beschikbaar of onvolledig;

f)de in artikel 5, lid 6, of artikel 7, lid 4, bedoelde gegevens ontbreken, zijn onjuist of zijn onvolledig;

g)er is niet voldaan aan een ander administratief voorschrift van artikel 5 of artikel 7.

2. **Wanneer de in lid 1 bedoelde niet-conformiteit voortduurt, neemt de betrokken lidstaat alle passende maatregelen om het op de markt aanbieden van het product te beperken of te verbieden, of het product uit de handel te nemen.**

HOOFDSTUK V A CONFORMITEIT VAN DIENSTEN

Artikel 18

Conformiteit van diensten

1. De lidstaten zorgen voor de vaststelling, uitvoering en periodieke actualisering van geschikte procedures om:
  - a)de overeenstemming van de in artikel 1, lid 2, genoemde diensten met de voorschriften van deze richtlijn, met inbegrip van de beoordeling van de in artikel 12 bedoelde uitzonderingen **waarvoor artikel 17, lid 2, van overeenkomstige toepassing is**, te controleren;
  - b)actie te ondernemen naar aanleiding van klachten of meldingen over kwesties in verband met diensten zoals bedoeld in artikel 1, lid 2, die niet in overeenstemming zijn met de toegankelijkheidsvoorschriften van artikel 3;
  - c)te controleren of de marktdeelnemer de nodige corrigerende maatregelen heeft genomen.

2. De lidstaten wijzen de voor **conformiteit van diensten** bevoegde autoriteiten aan die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de in lid 1 bedoelde procedures.

De lidstaten zien erop toe dat het publiek op de hoogte is van het bestaan, de verantwoordelijkheden en de identiteit van de in de eerste alinea bedoelde autoriteiten. Deze autoriteiten stellen die informatie op verzoek in toegankelijke formats beschikbaar.

HOOFDSTUK VI

TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN IN ANDERE EU-WETGEVING

Artikel 21

Toepasbaarheid van toegankelijkheidsvoorschriften op andere wetgevingsbesluiten van de Unie
geschrap

Artikel 22

Onevenredige last
geschrap

Artikel 23

Gemeenschappelijke technische specificaties voor andere wetgevingsbesluiten van de Unie
geschrap

HOOFDSTUK VII

[...]⁴⁶ SLOTBEPALINGEN

Artikel 24

Comitéprocedure

1. De Commissie wordt bijgestaan door een comité. Dat comité is een comité in de zin van Verordening (EU) nr. 182/2011.
2. Als naar dit lid wordt verwezen, is artikel 5 van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.

Artikel 25

Handhaving

1. De lidstaten zorgen ervoor dat er passende en doeltreffende middelen beschikbaar zijn om te waarborgen dat de bepalingen van deze richtlijn worden nageleefd.
2. De in lid 1 bedoelde middelen omvatten:
  - a) bepalingen waarbij een consument zich krachtens nationaal recht tot de rechter of de bevoegde administratieve instanties kan wenden om te bewerkstelligen dat de nationale bepalingen waarin deze richtlijn is omgezet, worden nageleefd;
  - b) bepalingen waarbij overheidsorganen of particuliere verenigingen, organisaties of andere juridische entiteiten die er een legitiem belang bij hebben dat de bepalingen van deze richtlijn worden nageleefd, krachtens nationaal recht [...] **namens of ter ondersteuning van de eiser en met diens toestemming, bij de rechter of de bevoegde administratieve instanties gerechtelijke en/of administratieve procedures kunnen aanspannen die voor de handhaving van de verplichtingen krachtens deze richtlijn [...] beschikbaar zijn.**

---

⁴⁶ Wijziging juristen-vertalers

Artikel 26

Sancties

1. De lidstaten stellen de regels vast inzake de sancties die van toepassing zijn op inbreuken op de krachtens deze richtlijn vastgestelde nationale bepalingen en treffen alle nodige maatregelen opdat zij worden toegepast.
2. De aldus vastgestelde sancties moeten doeltreffend, evenredig en afschrikkend zijn. **Zij moeten in verhouding staan tot de aard van de inbreuken en tot de omstandigheden.**
3. De lidstaten stellen de Commissie onverwijld in kennis van deze regels en deze maatregelen en van alle eventuele latere wijzigingen ervan.
4. Bij de sancties moet rekening worden gehouden met de mate van niet-naleving, die mede gebaseerd is op het aantal niet-conforme producten of diensten in kwestie en op het aantal getroffen personen.

Artikel 27

Omzetting⁴⁷

1. De lidstaten stellen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen vast om aan deze richtlijn te voldoen en maken deze uiterlijk op [... datum invoegen - **drie** jaar na de inwerkingtreding van deze richtlijn] bekend. Zij delen [...] de tekst van die **maatregelen onmiddellijk** mee aan de Commissie.
2. Zij passen deze **maatregelen** vanaf [... datum invoegen - zes jaar na de inwerkingtreding van deze richtlijn] toe.

---

⁴⁷ Voor de wijzigingen in dit artikel zijn de standaardformulering in het Gemeenschappelijk Handboek gebruikt.

3. Wanneer de lidstaten die **maatregelen** aannemen, wordt in die bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking ervan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor die verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.
4. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van intern recht mede die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.
5. **geschrapt**

Artikel 27a (nieuw)

Overgangsmaatregelen

1. **Onverminderd lid 2 van dit artikel, voorzien de lidstaten in een overgangperiode van [5] jaar na de in artikel 27, lid 2, vermelde datum waarin dienstverleners hun diensten mogen blijven verlenen met gebruikmaking van de producten die zij voor deze datum al rechtmatig gebruikten bij het verlenen van vergelijkbare diensten. Dienstverleningscontracten gesloten vóór de in artikel 27, lid 2, van deze richtlijn vermelde datum kunnen ongewijzigd blijven doorlopen totdat zij verstrijken.**
2. **De lidstaten bepalen dat zelfbedieningsterminals die dienstverleners voorafgaand aan de in artikel 27, lid 2, vermelde datum rechtmatig gebruikten bij het verlenen van diensten, voor het verlenen van die diensten gebruikt mogen worden zolang ze niet worden vervangen of tot het einde van hun economische levensduur, maar niet langer dan 20 jaar.**

Artikel 28

Verslag en herziening

Uiterlijk op [... datum invoegen - vijf jaar na de toepassing van deze richtlijn], en vervolgens om de vijf jaar, legt de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's een verslag voor over de toepassing van deze richtlijn.

1. In het verslag wordt, uit het oogpunt van de sociale, economische en technologische ontwikkelingen, onder meer aandacht besteed aan de ontwikkelingen op het gebied van de toegankelijkheid van producten en diensten, **technologische lock-in, obstakels voor innovatie** en de effecten op marktdeelnemers en **op** personen met een handicap, waarbij eventuele mogelijkheden voor lastenverlichting worden aangewezen, om te kunnen bepalen in hoeverre een herziening van deze richtlijn noodzakelijk is. **Het verslag beoordeelt tevens welke gevolgen de toepassing van artikel 12 van deze richtlijn en de vrijstelling van micro-ondernemingen die diensten verlenen, hebben voor het functioneren van de interne markt.**
2. De lidstaten verstrekken de Commissie tijdig alle informatie die de Commissie voor het opstellen van dit verslag nodig heeft.
3. In het verslag van de Commissie wordt rekening gehouden met de standpunten van de economisch belanghebbenden en van betrokken niet-gouvernementele organisaties, waaronder gehandicaptenorganisaties [...].

Artikel 29

Deze richtlijn treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Artikel 30

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten.

Gedaan te [...],

Voor het Europees Parlement *Voor de Raad*

De voorzitter   De voorzitter

**TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN VOOR PRODUCTEN EN DIENSTEN
BEDOELD IN ARTIKEL 3⁴⁸****AFDELING I: ALGEMENE TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN VOOR ALLE
PRODUCTEN DIE OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 1, LID 1, ONDER DEZE RICHTLIJN
VALLEN**

Producten moeten zodanig worden ontworpen en geproduceerd dat zij het te verwachten gebruik door personen met een handicap zoveel mogelijk bevorderen en gaan vergezeld van toegankelijke informatie over de manier waarop zij werken en hun toegankelijkheidsfuncties.

1. Voorschriften betreffende informatieverstrekking

- a) de informatie over het gebruik van het product die op het product zelf is aangebracht (etiketten, instructies, waarschuwingen) wordt:
  - i) beschikbaar gesteld via meer dan één zintuiglijk kanaal;
  - ii) op een begrijpelijke manier gepresenteerd⁴⁹;
  - iii) gepresenteerd op een voor de gebruikers waarneembare manier;
  - iv) gepresenteerd met gebruikmaking van lettertypes in geschikte grootte en vorm, rekening houdend met de te verwachten gebruiksomstandigheden, en met gebruikmaking van voldoende contrast, alsmede van een aanpasbare letter-, regel- en alinea-afstand;

- b) de gebruiksinstructies voor het product die niet op het product zelf zijn aangebracht maar die worden aangeboden bij het gebruik van het product of op een andere wijze zoals via een website, waaronder de toegankelijkheidsfuncties van het product, de activering ervan en de interoperabiliteit ervan met de ondersteunende oplossingen, worden:
  - i) beschikbaar gesteld via meer dan één zintuiglijk kanaal;
  - ii) gepresenteerd op een begrijpelijke manier⁵⁰;
  - iii) gepresenteerd op een voor de gebruikers waarneembare manier;
  - iv) gepresenteerd met gebruikmaking van lettertypes in geschikte grootte en vorm, rekening houdend met de te verwachten gebruiksomstandigheden, en met gebruikmaking van voldoende contrast, alsmede van een aanpasbare letter-, regel- en alinea-afstand;

---

⁴⁸ De nummering van bijlage I en bijlage Ia is onderling afgestemd.

⁴⁹ *(Opmerking ter informatie, te schrappen uit de definitieve tekst:* Als omschreven in WCAG 2.0, waarnaar eveneens wordt verwezen in de Europese norm EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) "Toegankelijkheidseisen voor overheidsopdrachten voor ICT-producten en -diensten in Europa".)

⁵⁰ Ibidem.

- v) **wat de inhoud betreft, weergegeven in tekstformaten die in alternatieve ondersteunende formaten kunnen worden omgezet, zodat zij op verschillende manieren en via meer dan één zintuiglijk kanaal kunnen worden aangeboden; en**
- vi) **vergezeld van een alternatieve weergave van niet-tekstuele inhoud;**
- vii) **vergezeld van een beschrijving van de gebruikersinterface van het product (gebruik, bediening en terugkoppeling, invoer en uitvoer) die wordt verstrekt overeenkomstig onderafdeling 2;**
- viii) **vergezeld van een beschrijving van de functionaliteit van het product, die bestaat uit functies die zijn gericht op de behoeften van personen met een handicap, overeenkomstig onderafdeling 2;**
- ix) **vergezeld van een beschrijving van de software- en hardware-interface om het product met ondersteunende apparaten te combineren.**

2. Ontwerp van de gebruikersinterface en van de functionaliteit:

Het product, met inbegrip van zijn gebruikersinterface, bevat kenmerken, elementen en functies waardoor personen met een handicap toegang hebben tot het product, en het product kunnen waarnemen, bedienen, begrijpen en controleren, waarbij ervoor wordt gezorgd dat:

- a) **bij een product dat zorgt voor communicatie (waaronder communicatie tussen personen), bediening, informatie, controle en oriëntatie, deze functies via meer dan één zintuiglijk kanaal mogelijk zijn; daartoe behoort het aanbieden van alternatieven voor zien, horen, spraak en gevoel;**
- b) **bij een product met een spraakfunctie, alternatieven voor spraak en steminvoer aanwezig zijn voor communicatie, bediening, controle en oriëntatie;**
- c) **bij een product dat gebruik maakt van visuele elementen, de functies flexibele vergroting, helderheid en contrast aanwezig zijn voor communicatie, informatie en bediening, en er interoperabiliteit met de programma's en ondersteunende apparaten voor navigatie door de interface zijn;**
- d) **bij een product dat gebruik maakt van kleur om informatie over te brengen, een handeling weer te geven, om een reactie te vragen of elementen te identificeren, een alternatief voor kleur aanwezig is;**
- e) **bij een product dat gebruik maakt van auditieve signalen om informatie over te brengen, een handeling weer te geven, om een reactie te vragen of elementen te identificeren, een alternatief voor kleur en voor auditieve signalen aanwezig is;**

- f) bij een product dat gebruik maakt van visuele of auditieve elementen, flexibele manieren aanwezig zijn om beeld en geluid helderder te maken;
- g) bij een product dat gebruik maakt van auditieve elementen, functies voor volume- en snelheidsregeling door de gebruiker aanwezig zijn, evenals verbeterde audiofuncties, zoals de vermindering van geluidsinterferentie van producten in de nabijheid en functies voor een helder geluid;
- h) bij een product met manuele bediening en controle, alternatieven voor sequentiële controle en alternatieven voor fijnmotorische controle aanwezig zijn - waarbij wordt vermeden dat voor het gebruik simultane controle nodig is - en gebruik wordt gemaakt van op de tast te onderscheiden onderdelen;
- i) wordt vermeden dat het product gebruik maakt van bedieningswijzen waarbij grote reikwijdte en veel kracht nodig zijn;
- j) wordt vermeden dat het product tot aanvallen van fotosensitieve epilepsie leidt;
- k) het product de privacy van de gebruiker beschermt bij het gebruik van de toegankelijkheidsfuncties;
- l) het product een alternatief voor biometrische identificatie en controle biedt;
- m) de functionaliteit van het product consistent is en er voldoende en flexibele interactietijd wordt geboden;
- n) het product software en hardware aanbiedt om het product aan te sluiten op ondersteunende technologieën;
- o) het product beantwoordt aan de volgende sectorspecifieke voorschriften:
  - i) eindapparatuur met interactieve computerfuncties voor toegang van consumenten tot elektronische communicatiediensten:
    - maakt bij een product met spraak- en tekstfuncties, verwerking van realtime tekst mogelijk;
    - maakt, bij een product dat naast of in combinatie met spraak- en tekstfuncties videofuncties heeft, verwerking van volledige conversaties mogelijk, met inbegrip van synchronisatie van geluid, realtime tekst en video;
    - vermijdt interferentie met ondersteunende apparaten;
  - ii) eindapparatuur met interactieve computerfuncties voor toegang van consumenten tot audiovisuele mediadiensten:
    - maakt voor personen met een handicap de toegankelijkheidscomponenten van de verstrekker van de audiovisuele mediadienst beschikbaar wat betreft toegang, keuze, controle en personalisering door gebruikers en wat betreft transmissie naar ondersteunende apparaten.

**AFDELING II: TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN VOOR PRODUCTEN
IN ARTIKEL 1, LID 1, MET UITZONDERING VAN DE ZELFBEDIENINGSTERMINALS
BEDOELD IN ARTIKEL 1, LID 1, ONDER B)**

Naast de in Afdeling I vermelde voorschriften, worden de verpakking en de instructies van de onder deze afdeling vallende producten toegankelijk gemaakt om het te verwachten gebruik van de producten door personen met een handicap zoveel mogelijk te bevorderen. Dit houdt in dat:

- a) de verpakking van het product, met inbegrip van de daarin verstrekte informatie (bijvoorbeeld over openen, sluiten, gebruiken, verwijderen) en, indien verstrekt, informatie over de toegankelijkheidskenmerken van het product, toegankelijk wordt gemaakt;
- b) de productinstructies voor installatie en onderhoud, opslag en verwijdering van het product, die niet op het product zelf staan maar met andere middelen beschikbaar worden gemaakt, zoals een website, voldoen aan de volgende voorschriften:
  - i) zijn beschikbaar via meer dan één zintuiglijk kanaal;
  - ii) worden gepresenteerd op een begrijpelijke manier⁵¹;
  - iii) Worden gepresenteerd op een voor de gebruikers waarneembare manier;
  - iv) worden gepresenteerd met gebruikmaking van een lettertype in geschikte grootte en vorm, rekening houdend met de te verwachten gebruiksomstandigheden, en met gebruikmaking van voldoende contrast, alsmede van een aanpasbare letter-, regel- en alinea-afstand;
  - v) wat betreft de inhoud, worden de instructies aangeboden in tekstformaten die in alternatieve formaten kunnen worden omgezet, zodat ze op verschillende manieren en via meer dan één zintuiglijk kanaal kunnen worden aangeboden; en
  - vi) bij de instructies met niet-tekstuele inhoud wordt een alternatieve weergave van die inhoud gevoegd;

---

⁵¹ *(Opmerking ter informatie, te schrappen uit de definitieve tekst:* Als omschreven in WCAG 2.0, waarnaar eveneens wordt verwezen in de Europese norm EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) "Toegankelijkheidseisen voor overheidsopdrachten voor ICT-producten en -diensten in Europa".)

AFDELING III: ALGEMENE TOEGANKELIJKHEIDSVORSCHRIFTEN VOOR ALLE DIENSTEN DIE OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 1, LID 2, ONDER DEZE RICHTLIJN VALLEN

Om het te verwachten gebruik van de diensten door personen met een handicap zoveel mogelijk te bevorderen, wordt er bij de aanbidding van diensten voor gezorgd dat:

- a) de producten die bij de aanbidding van diensten worden gebruikt, toegankelijk zijn, in overeenstemming met Afdeling I en, waar van toepassing, Afdeling II van deze bijlage;
- b) informatie wordt verstrekt over het functioneren van de dienst en, wanneer bij de aanbidding van diensten producten worden gebruikt, over de koppeling naar die producten alsmede informatie over de toegankelijkheid, kenmerken en interoperabiliteit van deze producten met ondersteunende apparaten en voorzieningen, waarbij de informatie:
  - i) via meer dan één zintuiglijk kanaal wordt aangeboden;
  - ii) op een begrijpelijke manier wordt gepresenteerd⁵²;
  - iii) wordt gepresenteerd op een voor de gebruikers waarneembare manier;
  - iv) wat de inhoud betreft, beschikbaar is in tekstformaten die in alternatieve formaten kunnen worden omgezet, zodat zij door de gebruikers op verschillende manieren en via meer dan één zintuiglijk kanaal kan worden weergegeven;
  - v) wordt gepresenteerd met gebruikmaking van een lettertype in geschikte grootte en vorm, rekening houdend met de te verwachten gebruiksomstandigheden, en met gebruikmaking van voldoende contrast, alsmede van een aanpasbare letter-, regel- en alinea-afstand;
  - vi) niet-tekstuele inhoud aanvullen met een alternatieve weergave van die inhoud; en
  - vii) elektronische informatie wordt verstrekt die nodig is voor het leveren van de dienst op een consistente en geschikte manier, en wel door deze informatie waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust te maken;
- c) websites en gerelateerde diensten op mobiele apparatuur, inclusief mobiele online-toepassingen, toegankelijk maken op samenhangende en geschikte wijze, door ze waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust te maken.

---

⁵² (Opmerking ter informatie, te schrappen uit de definitieve tekst: Als omschreven in WCAG 2.0, waarnaar eveneens wordt verwezen in de Europese norm EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) "Toegankelijkheidseisen voor overheidsopdrachten voor ICT-producten en -diensten in Europa".)

AFDELING IV: AANVULLENDE TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN VOOR SPECIFIEKE DIENSTEN:

Om het te verwachten gebruik van de diensten door personen met een handicap zoveel mogelijk te bevorderen, wordt bij de aanbieder van diensten gezorgd voor het opnemen van functies, werkwijzen, beleid, procedures en veranderingen in de uitvoering van de dienst die gericht zijn op de behoeften van mensen met een handicap:

- i) voor elektronische communicatie en noodcommunicatie:**
  - 1. door aanbieder van realtime tekst naast gesproken communicatie;**
  - 2. door aanbieder van volledige conversatie wanneer naast gesproken communicatie ook video wordt verstrekt;**
  - 3. door ervoor te zorgen dat noodcommunicatie op basis van spraak, tekst (met inbegrip van realtime tekst) en video, indien geleverd, gesynchroniseerd met het oog op volledige conversatie, door de aanbieders van elektronische communicatiediensten wordt doorgestuurd naar de alarmcentrale die is aangewezen om te reageren op die communicaties;**

- ii) voor diensten die toegang tot audiovisuele mediadiensten aanbieden:**
  - 1. [Zorgen voor elektronische programmagidsen die voor de gebruikers waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust zijn en verstrekken van informatie over de beschikbaarheid van toegankelijkheid,];**
  - 2. Volledige transmissie van de toegankelijkheidsfuncties van audiovisuele mediadiensten als voorgeschreven in artikel 7 van Richtlijn 2013/13/EU, met passende kwaliteit voor accurate weergave, met synchronisatie van geluid en video, en met mogelijkheid tot controle van de gebruiker over weergave en gebruik;**

- iii) voor elektronische boeken:**
  - 1. door ervoor te zorgen dat, wanneer een e-boek naast tekst audio bevat, de tekst en audio gesynchroniseerd zijn;**
  - 2. door ervoor te zorgen dat de digitale bestanden van het e-boek niet beletten dat ondersteunende technologie naar behoren functioneert;**
  - 3. door te zorgen voor toegang tot de inhoud, het navigeren door de bestandsinhoud en -layout (met inbegrip van dynamische lay-out), de aanbieder van structuur, flexibiliteit en keuze voor de weergave van de inhoud;**

4. door ze vindbaar te maken via metadata-informatie over hun toegankelijkheidsfuncties;
5. door ervoor te zorgen dat maatregelen van Digital Rights Management geen toegankelijkheidsfuncties blokkeren;

iv) voor elektronische handel:

1. door te zorgen voor informatie over de toegankelijkheid van de te koop aangeboden producten en diensten wanneer deze informatie door de verantwoordelijke marktdeelnemer wordt verstrekt;
2. door te zorgen voor de toegankelijkheid van de functionaliteit op het gebied van identificatie, beveiliging en betaling wanneer deze als onderdeel van de dienst en niet van een product worden geleverd, door deze informatie waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust te maken;
3. door te zorgen voor identificatiemethoden, elektronische handtekening, betaalsystemen die voor de gebruiker waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust zijn;

v) voor bankdiensten:

1. door te zorgen voor identificatiemethoden, elektronische handtekening, betaalsystemen die voor de gebruiker waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust zijn;

AFDELING V: SPECIFIEKE TOEGANKELIJKHEIDSVORSCHRIFTEN VOOR HET BEANTWOORDEN VAN OPROEPEN NAAR HET ALGEMENE EUROPESE NOODNUMMER 112:

[...]

**INDICATIEVE VOORBEELDEN VAN DE WIJE WAAROP KAN WORDEN VOLDAAN
AAN DE TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN VAN BIJLAGE I, VOORBEELDEN
VAN TE BEREIKEN RESULTATEN; OF VOORBEELDEN VAN ONDERDELEN
DAARVAN**

**AFDELING I: ALGEMENE TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN VOOR ALLE
PRODUCTEN DIE OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 1, LID 1, ONDER DEZE RICHTLIJN
VALLEN**

Producten moeten zodanig worden ontworpen en geproduceerd dat zij het te verwachten gebruik door personen met een handicap zoveel mogelijk bevorderen en gaan vergezeld van toegankelijke informatie over de manier waarop zij werken en hun toegankelijkheidsfuncties.

- 1. Voorbeelden van de wijze waarop kan worden voldaan aan toegankelijkheidsvoorschriften met betrekking tot informatieverstrekking**
  - a) de informatie over het gebruik van het product die op het product zelf is aangebracht (etiketten, instructies, waarschuwingen) wordt:**
    - i) aangeboden via meer dan één zintuiglijk kanaal (bijvoorbeeld visuele en tactiele informatie of visuele en auditieve informatie over de plaats waar een kaart in een zelfbedieningsterminal moet worden ingevoerd, zodat blinden en doven er gebruik van kunnen maken);**
    - ii) op een begrijpelijke manier gepresenteerd⁵³ (bijvoorbeeld door steeds dezelfde bewoordingen te gebruiken, of de informatie een duidelijke en logische structuur te geven, zodat personen met een verstandelijke handicap deze beter kunnen begrijpen);**
    - iii) op een voor de gebruikers waarneembare manier gepresenteerd (bijvoorbeeld met een voelbaar reliëf of geluid naast een waarschuwende tekst, zodat blinden de waarschuwing kunnen waarnemen);**

---

⁵³ *(Opmerking ter informatie, te schrappen uit de definitieve tekst:* Als omschreven in WCAG 2.0, waarnaar eveneens wordt verwezen in de Europese norm EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) "Toegankelijkheidseisen voor overheidsopdrachten voor ICT-producten en -diensten in Europa".)

- iv) **gepresenteerd met gebruikmaking van lettertypes in geschikte grootte en vorm, rekening houdend met de te verwachten gebruiksomstandigheden, en met gebruikmaking van voldoende contrast, alsmede van een aanpasbare letter-, regel- en alinea-afstand (bijvoorbeeld zodat de tekst door slechtzienden kan worden gelezen);**

- b) **de gebruiksinstructies voor het product die niet op het product zelf zijn aan-gebracht maar die worden aangeboden bij het gebruik van het product of op een andere wijze zoals via een website, waaronder de toegankelijkheidsfuncties van het product, de activering ervan en de interoperabiliteit ervan met de ondersteunende oplossingen, worden:**
  - i) **aangeboden via meer dan één zintuiglijk kanaal (bijvoorbeeld door elektronische bestanden ter beschikking te stellen die gelezen kunnen worden door computers met schermlezers, zodat blinden de informatie kunnen gebruiken);**
  - ii) **op een begrijpelijke manier gepresenteerd⁵⁴ (bijvoorbeeld door steeds dezelfde bewoordingen te gebruiken, of de informatie een duidelijke en logische structuur te geven, zodat personen met een verstandelijke handicap deze beter kunnen begrijpen);**
  - iii) **gepresenteerd op een voor de gebruikers waarneembare manier (bijvoorbeeld in de vorm van ondertiteling wanneer er een instructievideo voorhanden is);**
  - iv) **gepresenteerd met gebruikmaking van lettertypes in geschikte grootte en vorm, rekening houdend met de te verwachten gebruiksomstandigheden, en met gebruikmaking van voldoende contrast, alsmede van een aanpasbare letter-, regel- en alinea-afstand (bijvoorbeeld zodat de tekst door slechtzienden kan worden gelezen);**
  - v) **wat betreft de inhoud van de instructie, beschikbaar gesteld in tekstformaten die in alternatieve ondersteunende formaten kunnen worden omgezet, zodat zij op verschillende manieren en via meer dan één zintuiglijk kanaal kunnen worden aangeboden (bijvoorbeeld in braille, zodat een blinde het kan gebruiken); en**
  - vi) **vergezeld van een alternatieve weergave van niet-tekstuele inhoud (bijvoorbeeld door naast een diagram een tekstbeschrijving te plaatsen die de voornaamste onderdelen of de belangrijkste handelingen beschrijft).**

---

⁵⁴ Ibidem.

- vii) vergezeld van een beschrijving van de gebruikersinterface van het product (gebruik, bediening en terugkoppeling, invoer en uitvoer) die wordt verstrekt overeenkomstig onderafdeling 2.
- viii) vergezeld van een beschrijving van de functionaliteit van het product, die bestaat uit functies die zijn gericht op de behoeften van personen met een handicap, overeenkomstig onderafdeling 2.
- ix) vergezeld van een beschrijving van de software- en hardware-interface om het product op ondersteunende apparaten aan te sluiten (bijvoorbeeld een geldautomaat voorzien van software en van een aansluiting voor een koptelefoon waarmee de tekst op het scherm te beluisteren valt).

2. Voorbeelden van de wijze waarop kan worden voldaan aan toegankelijkheidsvoorschriften in verband met een gebruikersinterface en functionaliteitsontwerp:

Het product, met inbegrip van zijn gebruikersinterface, bevat kenmerken, onderdelen en functies waardoor personen met een handicap toegang hebben tot het product, en het product kunnen waarnemen, bedienen, begrijpen en controleren.

- a) bij een product dat zorgt voor communicatie (waaronder communicatie tussen personen), bediening, informatie, controle en oriëntatie, zijn deze functies via meer dan één zintuiglijk kanaal mogelijk; daartoe behoort het aanbieden van alternatieven voor zien, horen, spraak en gevoel (bijvoorbeeld door stem- en tekstinstructies te leveren, of door voelbare aanduidingen in het toetsenpaneel te verwerken zodat interactie met het product door blinden of slechthorenden mogelijk is);
- b) Bij een product met een spraakfunctie, zijn alternatieven voor spraak en steminvoer aanwezig voor communicatie, bediening, controle en oriëntatie (bijvoorbeeld een zelfbedieningsterminal die gesproken instructies geeft, geeft die instructies ook in bijvoorbeeld tekst of beeld, zodat ook doven de vereiste handeling kunnen uitvoeren);

- c) bij een product dat gebruik maakt van visuele elementen, zijn de functies flexibele vergroting, helderheid en contrast aanwezig voor communicatie, informatie en bediening, en is er interoperabiliteit met de programma's en ondersteunende apparaten voor navigatie door de interface (bijvoorbeeld door gebruikers de mogelijkheid te bieden een tekst te vergroten, in te zoomen op een bepaald pictogram of het contrast te vergroten zodat slechtzienden de informatie kunnen waarnemen);**
- d) bij een product dat gebruik maakt van kleur om informatie over te brengen, een handeling aan te duiden, om een reactie te vragen of elementen te identificeren, een alternatief voor kleur aanwezig is (bijvoorbeeld, naast de mogelijkheid te kiezen tussen opties via het drukken op een groene of een rode knop, zouden de opties eveneens op die knoppen kunnen worden vermeld, zodat mensen die kleurenblind zijn daaruit kunnen kiezen);**
- e) bij een product dat gebruik maakt van geluidssignalen om informatie over te brengen, een handeling aan te duiden, een reactie te vragen of elementen te identificeren, is een alternatief voor auditieve signalen aanwezig (bijvoorbeeld wanneer een computer een foutmelding geeft, zou ook een tekst of een afbeelding kunnen verschijnen die de fout aangeeft waardoor doven kunnen merken dat er een fout is opgetreden);**
- f) bij een product dat gebruik maakt van visuele of auditieve elementen, zijn flexibele manieren aanwezig om beeld en geluid helderder te maken (het kan bijvoorbeeld extra contrast in beelden op de voorgrond mogelijk maken zodat slechtzienden die kunnen zien);**
- g) bij een product dat gebruik maakt van auditieve elementen, zijn functies voor volume- en snelheidsregeling door de gebruiker aanwezig, evenals verbeterde audiofuncties, zoals de vermindering van geluidsinterferentie van producten in de nabijheid (bijvoorbeeld door een telefoongebruiker in staat te stellen het geluidsvolume te kiezen en de interferentie met hoorapparaten te verminderen, zodat slechthorenden de telefoon kunnen gebruiken);**

- h) bij een product met manuele bediening en controle, zijn alternatieven voor sequentiecontrole en alternatieven voor fijnmotorische controle aanwezig - waarbij wordt vermeden dat voor het gebruik simultane controle nodig is - en wordt gebruik gemaakt van op de tast te onderscheiden onderdelen (bijvoorbeeld door knoppen op aanraakschermen groter te maken en ver genoeg van elkaar te plaatsen zodat personen met trillende handen ze kunnen aanraken);**
- i) het product maakt geen gebruik van bedieningswijzen waarbij grote reikwijdte en veel kracht nodig zijn (bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat om knoppen in te drukken niet veel kracht nodig is zodat motorisch gehandicapten de knoppen kunnen gebruiken);**
- j) het product leidt niet tot aanvallen van fotosensitieve epilepsie (bijvoorbeeld door flikkerende beelden te vermijden zodat epileptici geen risico lopen);**
- k) het product beschermt de privacy van de gebruiker bij het gebruik van de toegankelijkheidsfuncties (bijvoorbeeld door het gebruik van koptelefoons mogelijk te maken wanneer de geldautomaat gesproken informatie geeft);**
- l) het product biedt een alternatief voor biometrische identificatie en controle (bijvoorbeeld, als alternatief voor vingerafdrukherkenning, kunnen gebruikers die hun handen niet kunnen gebruiken een wachtwoord kiezen voor het vergrendelen/ontgrendelen van hun telefoon);**
- m) de functionaliteit van het product is consistent en er wordt voldoende en flexibele interactietijd geboden (bijvoorbeeld doordat de software op voorspelbare wijze reageert wanneer een bepaalde handeling wordt uitgevoerd en voldoende tijd geeft om een wachtwoord in te voeren, zodat het gemakkelijk te gebruiken is voor verstandelijk gehandicapten);**
- n) het product biedt software en hardware aan om het product aan te sluiten op ondersteunende technologieën (bijvoorbeeld een verbinding met een steeds hernieuwbare brailledisplay, zodat blinden de computer kunnen gebruiken);**

o) het product beantwoordt aan de volgende sectorspecifieke voorschriften:

i) eindapparatuur met interactieve computerfuncties voor toegang van consumenten tot elektronische communicatiediensten:

- **maakt, wanneer het product naast spraakfuncties ook tekstfuncties heeft, verwerking van realtime tekst mogelijk (een mobiele telefoon moet bijvoorbeeld toegerust zijn op real-time gesprekken zodat slechthorenden op een interactieve manier informatie kunnen uitwisselen);**
- **maakt, bij een product dat naast of in combinatie met spraak- en tekstfuncties videofuncties heeft, verwerking van volledige conversaties mogelijk, met inbegrip van synchronisatie van geluid, realtime tekst en video;**
- **vermijdt interferentie met ondersteunende apparaten (maakt bijvoorbeeld het gelijktijdige gebruik van video in gebarentaal en tekst voor het schrijven van een bericht mogelijk, zodat twee doven met elkaar of met een horende kunnen communiceren).**

ii) eindapparatuur met interactieve computerfuncties voor toegang van consumenten tot audiovisuele mediadiensten:

- **maakt voor personen met een handicap de toegankelijkheidscomponenten van de verstrekker van de audiovisuele mediadienst beschikbaar wat betreft toegang, keuze, controle, personalisering door gebruikers en wat betreft doorgifte naar ondersteunende apparaten (bijvoorbeeld het doorgeven van ondertiteling via de decoder voor gebruik door doven).**

**AFDELING II: TOEGANKELIJKHEIDSVORSCHRIFTEN IN VERBAND MET
PRODUCTEN IN ARTIKEL 1, LID 1, MET UITZONDERING VAN DE
ZELFBEDIENINGSTERMINALS BEDOELD IN ARTIKEL 1, LID 1, ONDER B)**

Voorbeelden van de wijze waarop kan worden voldaan aan toegankelijkheidsvoorschriften met betrekking tot verpakking en instructies:

- a) de verpakking van het product, met inbegrip van de daarin verstrekte informatie (bijvoorbeeld over openen, sluiten, gebruiken, verwijderen) en, indien verstrekt, informatie over de toegankelijkheidskenmerken van het product wordt toegankelijk gemaakt (bijvoorbeeld door vermelding op de verpakking dat de telefoon speciale toegankelijkheidsfuncties voor personen met een handicap bevat);
- b) de productinstructies voor installatie en onderhoud, opslag en verwijdering van het product, die niet op het product zelf staan maar met andere middelen beschikbaar worden gemaakt, zoals een website, voldoen aan de volgende voorschriften, waaraan zou kunnen worden voldaan op de wijze van de voorbeelden voor elk hierna volgend punt:
  - i) aangeboden via meer dan één zintuiglijk kanaal (bijvoorbeeld door elektronische bestanden ter beschikking te stellen die gelezen kunnen worden door computers met schermlezers, zodat blinden de informatie kunnen gebruiken);
  - ii) op een begrijpelijke manier gepresenteerd⁵⁵ (bijvoorbeeld door steeds dezelfde bewoordingen te gebruiken, of in een duidelijke en logische structuur, zodat personen met een verstandelijke handicap alles beter kunnen begrijpen);

---

⁵⁵ *(Opmerking ter informatie, te schrappen uit de definitieve tekst:* Als omschreven in WCAG 2.0, waarnaar eveneens wordt verwezen in de Europese norm EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) "Toegankelijkheidseisen voor overheidsopdrachten voor ICT-producten en -diensten in Europa".)

- iii) gepresenteerd op een voor de gebruikers waarneembare manier (bijvoorbeeld met een voelbaar reliëf of geluid voor een waarschuwing, zodat blinden de waarschuwing ontvangen);**
- iv) met gebruikmaking van een geschikte lettergrootte en geschikte vorm, rekening houdend met de te verwachten gebruiksomstandigheden, en met gebruikmaking van voldoende contrast, alsmede van een aanpasbare letter-, regel- en alinea-afstand (bijvoorbeeld zodat de tekst door slechtzienden kan worden gelezen);**
- v) de inhoud van de instructie wordt beschikbaar gemaakt in tekstformaten die in alternatieve ondersteunende formaten kunnen worden omgezet, zodat zij op verschillende manieren en via meer dan één zintuiglijk kanaal kunnen worden aangeboden (bijvoorbeeld in braille, zodat een blinde het kan lezen); en**
- vi) instructies die niet-tekstuele inhoud bevatten gaan vergezeld van een alternatieve weergave van die inhoud (bijvoorbeeld door een diagram aan te vullen met een tekstbeschrijving die de voornaamste elementen of de belangrijkste handelingen beschrijft).**

AFDELING III: ALGEMENE TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN VOOR ALLE DIENSTEN DIE OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 1, LID 2, ONDER DEZE RICHTLIJN VALLEN

Voorbeelden van de wijze waarop kan worden voldaan aan de toegankelijkheidsvoorschriften die gelden voor de levering van diensten om het te verwachten gebruik ervan door personen met een handicap zoveel mogelijk te bevorderen:

- a) Ervoor zorgen dat de producten die bij de aanbidding van diensten worden gebruikt toegankelijk zijn, in overeenstemming met Afdeling I en, waar van toepassing, Afdeling II van deze bijlage.**

- b) Informatie verstrekken over het functioneren van de dienst en, wanneer bij de aanbidding van diensten producten worden gebruikt, over de link naar die producten alsmede informatie over de toegankelijkheid, kenmerken en interoperabiliteit van deze producten met ondersteunende apparaten en voorzieningen:**
  - i) De informatie aanbieden via meer dan één zintuiglijk kanaal (bijvoorbeeld door elektronische bestanden ter beschikking te stellen die gelezen kunnen worden door computers met schermlezers, zodat blinden de informatie kunnen gebruiken);**
  - ii) De informatie op een begrijpelijke manier presenteren⁵⁶ (bijvoorbeeld door een consistent woordgebruik, of in een duidelijke en logische structuur, zodat personen met een verstandelijke handicap alles beter kunnen begrijpen);**
  - iii) De informatie presenteren op een voor de gebruikers waarneembare manier (bijvoorbeeld met een ondertitelde een instructievideo);**
  - iv) De inhoud van de informatie beschikbaar maken in tekstformaten die in alternatieve ondersteunende formaten kunnen worden omgezet, zodat zij op verschillende manieren en via meer dan één zintuiglijk kanaal kunnen worden aangeboden (bijvoorbeeld zodat een blinde een bestand kan gebruiken door het af te drukken in braille);**

---

⁵⁶ (Opmerking ter informatie, te schrappen uit de definitieve tekst: Als omschreven in WCAG 2.0, waarnaar eveneens wordt verwezen in de Europese norm EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) "Toegankelijkheidseisen voor overheidsopdrachten voor ICT-producten en -diensten in Europa".)

- v) **Lettertypes gebruiken van een geschikte grootte en vorm, rekening houdend met de te verwachten gebruiksomstandigheden, en met gebruikmaking van voldoende contrast, alsmede van een aanpasbare letter-, regel- en alinea-afstand (bijvoorbeeld zodat de tekst door slechtzienden kan worden gelezen);**
- vi) **Niet-tekstuele inhoud aanvullen met een alternatieve weergave van die inhoud (bijvoorbeeld door een diagram aan te vullen met een tekstbeschrijving die de voornaamste elementen of de belangrijkste handelingen beschrijft) en;**
- vii) **Elektronische informatie verstrekken die nodig is voor het leveren van de dienst op een consistente en geschikte manier, en wel door deze informatie waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust te maken (wanneer bijvoorbeeld een dienstverrichter een USB-stick verstrekt met informatie over de dienst, moet deze informatie toegankelijk zijn).**

c) Websites en diensten op mobiele apparatuur, inclusief mobiele toepassingen, toegankelijk maken op samenhangende en geschikte wijze, door ze waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust te maken (bijvoorbeeld door een tekstbeschrijving van afbeeldingen te verstrekken en alle functionaliteiten beschikbaar te maken vanaf een toetsenbord, door gebruikers voldoende leestijd te geven, inhoud op voorspelbare wijze te laten verschijnen en functioneren en te zorgen voor compatibiliteit met ondersteunende technologieën, zodat personen met diverse handicaps een website kunnen lezen en er interactie mee kunnen hebben).

AFDELING IV: AANVULLENDE TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN VOOR SPECIFIEKE DIENSTEN:

Voorbeelden van de wijze waarop kan worden voldaan aan toegankelijkheidseisen met betrekking tot specifieke diensten:

i) Elektronische communicatie en noodcommunicatie:

- 1. door aanbidding van realtime tekst naast gesproken communicatie (zodat bijvoorbeeld een slechthorende de tekst op een interactieve manier en in real time zou kunnen schrijven en ontvangen);**
- 2. door aanbidding van volledige conversatie wanneer naast gesproken communicatie ook video wordt verstrekt (bijvoorbeeld zodat doven onderling in gebarentaal kunnen communiceren);**
- 3. door ervoor te zorgen dat noodcommunicatie op basis van spraak, tekst (met inbegrip van realtime tekst) en video, indien geleverd, gesynchroniseerd met het oog op volledige conversatie, door de aanbieders van elektronische communicatiediensten wordt doorgestuurd naar de alarmcentrale die is aangewezen om te reageren op die communicaties (bijvoorbeeld zodat een slechthorende met een spraakgebrek die ervoor kiest een combinatie van tekst, spraak en video te gebruiken, weet dat het bericht via het netwerk wordt verzonden naar een noodhulpdienst)**

ii) Diensten die toegang tot audiovisuele mediadiensten aanbieden:

- 1. [door te zorgen voor elektronische programmagidsen die voor de gebruikers waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust zijn en informatie te verstrekken over de beschikbaarheid van toegankelijkheid,] (bijvoorbeeld zodat een blinde TV-programma's kan selecteren);**

2. door ervoor te zorgen dat de toegankelijkheidsfuncties van audiovisuele mediadiensten als bedoeld in artikel 7 van Richtlijn 2013/13/EU, volledig worden doorgegeven met voldoende kwaliteit voor accurate weergave, en gesynchroniseerd met geluid en video, en tevens de mogelijkheid voor de gebruiker om weergave en gebruik te regelen (bijvoorbeeld doordat ondertitels of audiobeschrijving worden meegeleverd met audiovisuele media-inhoud).

iii) E-boeken:

1. door ervoor te zorgen dat, wanneer een e-boek naast tekst audio bevat, de tekst en audio gesynchroniseerd zijn (bijvoorbeeld zodat iemand met dyslexie de tekst tegelijk kan lezen en beluisteren);
2. ervoor te zorgen dat digitale bestanden van het e-boek niet beletten dat ondersteunende technologie behoorlijk functioneert (bijvoorbeeld door middel van gesynchroniseerde tekst en audio of door een steeds hernieuwbare omzetting in braille mogelijk te maken);
3. door te zorgen voor toegang tot de inhoud, het navigeren door de bestandsinhoud en -layout (met inbegrip van dynamische layout), de aanbidding van structuur, flexibiliteit en keuze bij de weergave van de inhoud (bijvoorbeeld zodat een blinde toegang heeft tot de inhoudsopgave of van hoofdstuk kan veranderen);
4. door ze vindbaar te maken via metadata-informatie over hun toegankelijkheidsfuncties (bijvoorbeeld doordat informatie over hun toegankelijkheidsfuncties beschikbaar is in het elektronisch bestand, zodat personen met een handicap geïnformeerd kunnen worden);
5. door ervoor te zorgen dat maatregelen voor het beheer van digitale rechten geen toegankelijkheidsfuncties blokkeren (bijvoorbeeld doordat hardop voorlezen van de tekst niet onmogelijk is gemaakt, zodat blinde gebruikers het boek kunnen lezen).

iv) elektronische handel:

- 1. door te zorgen voor informatie over de toegankelijkheid van de te koop aangeboden producten en diensten wanneer deze informatie door de verantwoordelijke marktdeelnemer wordt verstrekt (bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat beschikbare informatie over de toegankelijkheidsfuncties van een product niet wordt gewist);**
- 2. door te zorgen voor de toegankelijkheid van de functionaliteit voor identificatie, beveiliging en betaling wanneer deze als onderdeel van een dienst (en niet van een product) wordt geleverd door deze waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust te maken (bijvoorbeeld door de gebruikersinterface van de betalingsdienst via spraak beschikbaar te stellen zodat blinden onafhankelijk online aankopen kunnen doen);**
- 3. door te zorgen voor identificatiemethoden, elektronische handtekeningen, betaaldiensten die voor de gebruiker waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust zijn (bijvoorbeeld doordat de identificatiedialogen op een scherm kunnen worden gelezen door schermlezers zodat blinden ze kunnen gebruiken).**

v) Bankdiensten:

- 1. Door te zorgen voor identificatiemethoden, elektronische handtekeningen, betaaldiensten die voor de gebruiker waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust zijn (bijvoorbeeld doordat de identificatiedialogen op een scherm kunnen worden gelezen door schermlezers zodat blinden ze kunnen gebruiken).**

***AFDELING V: SPECIFIEKE TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN VOOR HET
BEANTWOORDEN VAN OPROEPEN NAAR HET ALGEMENE EUROPESE
NOODNUMMER 112:***

[...]

PROCEDURES VOOR CONFORMITEITSBEOORDELING — PRODUCTEN**1. Interne productiecontrole**

[...] Met "interne productiecontrole" wordt de conformiteitsbeoordelingsprocedure bedoeld waarbij de fabrikant de verplichtingen in de punten 2, 3 en 4 nakomt en op eigen verantwoording garandeert en verklaart dat de betrokken producten [...] aan de voorschriften van deze richtlijn voldoen.

2. Technische documentatie

De fabrikant stelt de technische documentatie samen. Aan de hand van deze documentatie kan worden beoordeeld of het product voldoet aan de relevante toegankelijkheidsvoorschriften als vermeld in artikel 3 en kan, ingeval een fabrikant gebruik maakt van de in artikel 12 beschreven uitzondering, worden aangetoond dat de relevante toegankelijkheidsvoorschriften een fundamentele wijziging of een onevenredige last tot gevolg zouden hebben. De technische documentatie vermeldt uitsluitend de voorschriften die van toepassing zijn en heeft, voor zover relevant voor de beoordeling, betrekking op het ontwerp, de fabricage en de werking van het product.

De technische documentatie bevat, indien van toepassing, ten minste de volgende elementen:

- a) een algemene beschrijving van het product;
- b) een lijst van de geheel of gedeeltelijk toegepaste geharmoniseerde normen en/of andere relevante technische specificaties waarvan de referenties in het *Publicatieblad van de Europese Unie* zijn bekendgemaakt, en indien de geharmoniseerde normen niet zijn toegepast, een beschrijving van de wijze waarop aan de relevante toegankelijkheidsvoorschriften van artikel 3 is voldaan; bij gedeeltelijk toegepaste geharmoniseerde normen wordt in de technische documentatie aangegeven welke delen van de norm zijn toegepast.

3. **Fabricage**

De fabrikant neemt alle nodige maatregelen opdat de conformiteit van de producten met de in punt 2 bedoelde technische documentatie en met de toegankelijkheidsvoorschriften van deze richtlijn door het fabricageproces en het toezicht daarop wordt gewaarborgd.

4. **Conformiteitsmarkering en conformiteitsverklaring**

4.1. De fabrikant brengt de in deze richtlijn bedoelde CE-markering aan op elk afzonderlijk product dat aan de toepasselijke voorschriften van deze richtlijn voldoet.

4.2 De fabrikant stelt een schriftelijke conformiteitsverklaring op voor een model van een product. In de conformiteitsverklaring wordt vermeld om welk product het gaat.

Een kopie van de conformiteitsverklaring wordt op verzoek aan de relevante autoriteiten verstrekt.

5. **Gemachtigde**

De in punt 4 vermelde verplichtingen **van de fabrikant** kunnen namens hem en onder zijn verantwoordelijkheid worden vervuld door zijn gemachtigde, op voorwaarde dat dit in het mandaat is vermeld.

**INFORMATIE OVER DIENSTEN DIE AAN TOEGANKELIJKHEIDSVOORSCHRIFTEN
VOLDOEN**

1. De dienstverlener neemt in **artikel 3 van** de algemene voorwaarden of een gelijkwaardig document de informatie op waaruit blijkt dat de dienst aan de toegankelijkheidsvoorschriften voldoet. Deze informatie beschrijft welke voorschriften van toepassing zijn en heeft, voor zover relevant voor de beoordeling, betrekking op het ontwerp en de werking van de dienst. In aanvulling op de voorschriften voor consumenteninformatie volgens Richtlijn 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad⁵⁷ omvat de informatie, indien van toepassing, de volgende elementen:
  - a) een in toegankelijke formats weergegeven algemene beschrijving van de dienst;
  - b) de beschrijvingen en toelichtingen die nodig zijn om te begrijpen hoe de dienst werkt;
  - c) een beschrijving van de manier waarop de dienst voldoet aan de toepasselijke toegankelijkheidsvoorschriften uit bijlage I.
2. Om te voldoen aan punt 1 mag de dienstverlener de geharmoniseerde normen en/of andere relevante technische specificaties waarvan de referenties in het *Publicatieblad van de Europese Unie* zijn bekendgemaakt, geheel of gedeeltelijk toepassen.
3. De dienstverlener verschaft informatie waaruit blijkt dat de conformiteit van de dienst met punt 1 en met de toepasselijke voorschriften van deze richtlijn door het dienstverleningsproces en het toezicht daarop wordt gewaarborgd.

---

⁵⁷ Richtlijn 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten, tot wijziging van Richtlijn 93/13/EEG van de Raad en van Richtlijn 1999/44/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 85/577/EEG en van Richtlijn 97/7/EG van het Europees Parlement en de Raad (PB L 304 van 22.11.2011, blz. 64).

BEOORDELING VAN ONEVENREDIGE LAST

IJkpunten voor het uitvoeren en documenteren van de beoordeling:

- 1. Verhouding tussen de netto kosten van de naleving van de toegankelijkheidsvoorschriften in verhouding tot de totale kosten (exploitatie- en investeringsuitgaven) van de vervaardiging, distributie of invoer van het product voor of het aanbieden van de dienst aan de marktdeelnemers;**

Elementen voor de beoordeling van de nettokosten voor de naleving van de toegankelijkheidsvoorschriften:

- a) criteria met betrekking tot eenmalige organisatiekosten die in de beoordeling moeten worden meegenomen:**

- kosten voor extra personeel met expertise op het gebied van toegankelijkheid**
- kosten voor opleiding van personeel en competentieverwerving op het gebied van toegankelijkheid**
- kosten van de ontwikkeling van nieuwe procedures om toegankelijkheid te integreren in de productontwikkeling of dienstverlening.**
- kosten voor de ontwikkeling van richtsnoeren inzake toegankelijkheid**
- eenmalige kosten voor het leren kennen van de wetgeving inzake toegankelijkheid**

- b) criteria met betrekking tot de lopende productie- en ontwikkelingskosten die in de beoordeling moeten worden meegenomen:**

- kosten voor het ontwerpen van de toegankelijkheidsfuncties van het product of de dienst**
- kosten van de productieprocessen**
- kosten voor het testen van een product of dienst op toegankelijkheid**
- kosten met betrekking tot het samenstellen van documentatie.**

2. **De geraamde kosten en baten voor de marktdeelnemers, inclusief productieprocessen en investeringen, in verhouding tot de geraamde voordelen voor personen met een handicap, rekening houdend met aantal keer dat het specifieke product of de specifieke dienst is gebruikt, en de frequentie van dat gebruik.**
3. **Verhouding van de nettokosten van toegankelijkheid tot de netto-omzet van de marktdeelnemer.**

Elementen voor het beoordelen van de nettokosten van toegankelijkheid:

- a) **criteria met betrekking tot eenmalige organisatiekosten die in de beoordeling moeten worden meegenomen:**
  - **kosten voor extra personeel met expertise op het gebied van toegankelijkheid**
  - **kosten voor opleiding van personeel en competentieverwerving op het gebied van toegankelijkheid**
  - **de kosten van de ontwikkeling van nieuwe procedures om toegankelijkheid te integreren in de productontwikkeling of dienstverlening.**
  - **kosten voor de ontwikkeling van richtsnoeren inzake toegankelijkheid**
  - **eenmalige kosten voor het leren kennen van de wetgeving inzake toegankelijkheid**
- b) **criteria met betrekking tot de lopende productie- en ontwikkelingskosten die in de beoordeling moeten worden meegenomen:**
  - **kosten voor het ontwerpen van de toegankelijkheidsfuncties van het product of de dienst**
  - **kosten van de productieprocessen**
  - **kosten voor het testen van een product of dienst op toegankelijkheid**
  - **kosten met betrekking tot het samenstellen van documentatie.**